

Måndagen den 3 april

Kl. 11.00

---

*Fyllnadsval till
utskott***§ 1 Fyllnadsval till utskott**

TALMANNEN: Moderata samlingspartiets partigrupp har som suppleant i civilutskottet under Georg Danells ledighet anmält hans ersättare Gunnel Liljegren.

Talmanen förklarade därefter vald till

suppleant i civilutskottet

Gunnel Liljegren (m)

*Om skogsindustrins
framtid***§ 2 Om skogsindustrins framtid**

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

dels *Rune Johanssons* i Ljungby (s) den 1 mars anmälda interpellation, 1977/78:136,

dels *Gunnar Olssons* (s) den 9 mars anmälda interpellation, 1977/78:141, och

dels *Sven Lindbergs* (s) den 10 mars anmälda interpellation, 1977/78:142,

och anförde:

Herr talman! Rune Johansson i Ljungby har frågat mig

dels när man kan förvänta sig att regeringens aviserade långsiktiga program för skogsindustrin föreläggis riksdagen,

dels om den senast tillsatta strukturutredningen har erhållit skriftliga direktiv som även innehåller tidsramar för arbetet,

dels om jag är beredd att medverka till att inga varsel om nedläggningar sker från skogsindustrins sida i avvaktan på resultatet av pågående utredningar,

dels om jag i så fall avser att i kommande proposition om stöd till skogsindustrin införa förbehåll som innefattas i föregående fråga,

dels om i så fall berörda kommuner – eftersom begränsningar av verksamheten inom nämnda skogsindustrier kan avtalas under hand mellan parterna – kan påräkna allt det bistånd som de arbetsmarknadspolitiska och allmänt regionalpolitiska reglerna möjliggör.

Sven Lindberg har frågat mig om jag i den kommande propositionen om ett långsiktigt program för skogsindustrin avser att lägga fram förslag, som ger samhället möjligheter att styra den fortsatta utvecklingen inom skogsindu-

strin, så att den ger de bästa effekterna ur lokaliseringspolitiska och regionalpolitiska aspekter.

Gunnar Olsson har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att trygga råvaruförsörjningen för de sågverk som kan bedömas vara av avgörande betydelse för sysselsättningen i framför allt glesbygderna.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Som jag tidigare har informerat om i kammaren pågår inom industridepartementet ett omfattande utredningsarbete rörande skogsindustrin. Resultatet av arbetet och skogsutredningens betänkande avses utgöra underlag för ett näringspolitiskt program för skogsnäringen.

Under den tid arbetet pågått har förutsättningarna för skogsindustrins framtida utveckling ändrats i flera viktiga hänseenden. Marknadsutvecklingen har för flertalet produkter varit mycket ogynnsam. Stora överlager, lågt kapacitetsutnyttjande och prisfall på färdigvaror är några faktorer som samverkat till att flertalet av de större skogsföretagen fått vidkännas betydande förluster, och den finansiella styrkan i branschen har därmed starkt försämrats. Samtidigt har vissa tecken framkommit som tyder på att man får räkna med en långsammare ökning av konsumtionen av skogsindustriprodukter än som tidigare har beräknats och dessutom en successivt ökad konkurrens om marknadsutrymmet på våra traditionella exportmarknader.

De ändrade förutsättningarna för skogsindustrin har lett till att tidsplanen för utredningsarbetet måst förskjutas. Arbetet bedrivs emellertid med största möjliga skyndsamhet. Någon exakt tidpunkt för ett förslag till riksdagen är jag i dag inte beredd att ange. Avsikten är emellertid att regeringen skall lägga fram en proposition senast i början av år 1979. De frågor som härvid kommer att tas upp kommer att i första hand avse de mer långsiktiga frågorna för skogsnäringen.

Den situation som nu uppstått inom skogsindustrin innebär emellertid att omedelbara åtgärder från samhällets sida måste vidtas för att lösa vissa akuta problem. Regeringen har nyligen avlämnat en proposition med förslag om statliga garantier för lån till skogsindustrin. Ett av syftena med garantierna är att förhindra en starkt accelererad och okontrollerbar utslagning av företag och anställda inom skogsindustrin. Jag vill dock understryka att avsikten med lånegarantierna inte är att konservera en mindre rationell branschstruktur. En successiv anpassning till ändrade förhållanden i vår omvärld är nödvändig. En sådan process innebär sannolikt att vi även framgent måste räkna med nedläggningar av vissa enheter inom skogsindustrin samtidigt som andra tillåts expandera.

De anställda och de enskilda orter som hamnar i svårigheter på grund av strukturförändringar eller produktionsneddragningar inom skogsindustrin kan självfallet på sedvanligt sätt påräkna insatser från samhällets sida inom ramen för de riktlinjer för arbetsmarknads- och regionalpolitiken som beslutats av riksdagen.

Den analys av skogsindustrin som pågår inom regeringens kansliet visar att några av de stora skogsföretagen har särskilda problem. Ytterligare åtgärder

från regeringens sida kan därför aktualiseras. Jag kommer inom kort att tillkalla en särskild arbetsgrupp med uppgift att närmare utreda problemen i dessa företag.

Jag förmodar att Rune Johansson i Ljungby med sin fråga om "strukturutredningen" avser det uppdrag jag nyligen har gett landshövding Mats Lemne. Lemne har fått i uppdrag att inom departementet biträda i frågor rörande skogsindustrin. Det är således inte fråga om någon ny fristående utredning, och några särskilda utredningsdirektiv har inte meddelats.

Sven Lindberg vill ha besked om vad regeringen kommer att föreslå vad gäller styrmedel för att påverka skogsindustrins framtida regionala struktur.

Låt mig först konstatera att vi redan i dag har en lagstiftning som innebär att utbyggnader inom skogsindustrin underställs regeringens prövning. Vid den prioritering mellan olika utbyggnadsprojekt som är ofrånkomlig av framför allt råvaruskäl finns möjligheter att väga in regionalpolitiska aspekter.

Skogsindustrins utveckling innebär emellertid inte enbart råvarukrävande expansion. Det har vi fått erfara under det senaste året. Det är fråga om en strukturell omvandling som innebär såväl nedläggningar som utbyggnader. Från samhällets sida måste vi därvid bl. a. vara beredda att mer aktivt underlätta den anpassning som successivt måste ske i takt med ändrade marknadsförutsättningar samtidigt som ambitionerna i fråga om sysselsättning och regional balans måste upprätthållas.

Jag kan för dagen inte närmare gå in på formerna för samhällets medverkan i skogsindustrins långsiktiga utveckling, men detta är självfallet en av de frågor som nu övervägs i arbetet med ett näringspolitiskt program för skogsindustrin.

När det gäller sågverkens råvaruförsörjning är jag medveten om att denna är ett problem. Den snabba ökning av sågverkskapaciteten som skedde under åren 1973 till 1975 har medfört att vi nu har en sågverkskapacitet som överstiger timmertillgången. Om man ser till enskilda regioner och även till enskilda sågverk är emellertid bilden mycket splittrad. I norra Sverige råder f. n. någorlunda balans mellan utbud och efterfrågan på sågtimmer medan situationen i de södra delarna av landet kännetecknas av timmerbrist. Samtidigt måste sågverksindustrin, liksom all annan industriell verksamhet, investera och rationalisera för att konkurrenskraften skall kunna upprätthållas. Investeringarna förutsätter ofta att kapaciteten ökar. Detta innebär att vi av bl. a. råvaruskäl måste räkna med en fortsatt strukturomvandling inom sågverksnäringen innebärande att vissa sågverk tvingas lägga ned sin verksamhet samtidigt som andra tillåts expandera.

Jag är självfallet medveten om de problem som den fortsatta strukturomvandlingen inom sågverksindustrin kommer att medföra för vissa orter. Vi arbetar nu inom industridepartementet med bl. a. dessa frågor. Vilka konkreta resultat arbetet kan ge kan jag för dagen inte gå närmare in på.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s):

Herr talman! Om jag minns rätt är detta, trots mina snart 29 riksdagsår, första gången som jag prövar interpellationsinstitutet som frågande. Jag kan alltså våga hävda att jag i den egenskapen inte har ansträngt vare sig riksdag eller regeringskansli över hövan.

Jag tackar nu för det svar som industriministern har lämnat på mina frågor. Jag har följt tidningarnas och televisionens rapportering och fått den uppfattningen att industriministern, liksom jag gjorde på min tid, reser åtskilligt i landet och besöker företag. Han har nu senast varit i mitt hemlän, Kronobergs län. Referaten från detta besök har givit kompletterande uppgifter till det interpellationssvar som jag har fått.

Det är, herr talman, ganska rimligt att vi som frågeställare – jag tänker på mig själv och mina kolleger från Jämtland och Värmland – är ombud för regioner, i vilka problemen om arbete och utkomst oroar många medborgare. Vi är medvetna om att det inte bara är vi som har bekymmer. Det är inte bara skogsindustrin som har svårigheter. Vi har varven, stålindustrin, beklädnadsindustrin och åtskilliga andra som har det svårt.

Man kan kanske säga att om vi hade befunnit oss i ett mera normalt konjunkurläge, vore det rimligt om vi som riksdagsledamöter tog del av regeringens propositioner och i anslutning till dem gav uttryck för vad vi tänker och vill. Men för bl. a. skogsindustrin har förändringen i konjunkturbilden blivit så överraskande negativ att bedömningen måste bli mera strukturpolitisk än konjunkturpolitisk.

Jag har gått igenom en av de utredningar som för kort tid sedan avlämnades. Och det är, som industriministern också framhållit i sitt svar, åtskilliga utredningar som arbetat – och som förtfärande arbetar – på detta område.

Problemet rörande skogsindustrin och dess svårigheter är i och för sig inte nytt. De fackliga organisationerna riktade den tidigare regeringens uppmärksamhet på detta i en gemensam skrivelse under 1974, där man begärde utarbetandet av ett skogspolitiskt långsiktigt program.

Vi tillsatte skogsbranschrådet som, naturligtvis i mycket nära samarbete med departementet, initierade åtskilliga utredningar, och vi torde väl snart ha ett material – borde under alla omständigheter ha det – som är tillräckligt för att man skall kunna utarbeta ett mera långsiktigt program. Jag har också noterat att industriministern nu klart anger att regeringen till 1979 skall kunna presentera riksdagen ett sådant program.

Nå, herr talman! Det är i en av dessa utredningar som jag har funnit en mycket bra sammanfattning och bedömning av situationen för skogsindustrin och den framtid som man måste diskutera. Utredningen säger att skogsindustrin har att möta åtskilligt av problem ute på världsmarknaden. Det gäller inte minst EG-marknaden. Man noterar för det första att användningen av returpapper ökar på bekostnad av massa baserad på virkesråvara, för det andra hur kortfibrig massa tar marknadsandelar från den långfibriga massan, och för det tredje att de höga råvarupriserna gör att den svenska långfibriga massan får svårt att hävda sig i konkurrensen med USA

och Canada. Sveriges traditionella roll som leverantör av pappersmassa till pappersindustrin i EG-länderna minskar och övertas av länder i andra världsdelar. Men man lyfter också en något ljusare flik, höll jag på att säga, av framtiden när man säger att EG behöver importera färdigt papper och kartong. Där kommer konsumtionsökningen under det närmaste årtiondet att bli omfattande och där menar man att den svenska skogsindustrin har sin framtid.

Detta ställer naturligtvis krav på att vi får en plan för hur den här förändringen skall ske, när vi går över till mer av vidareförädling. Det kommer att kosta åtskilligt av pengar och åtskilligt av investeringskapital. Och det kommer naturligtvis också att kräva åtskilligt av funderande på hur inriktningen skall göras – i vilken omfattning man skall gå över till papper eller i vilken omfattning som det är möjligt att genom specialisering också inom detta område vinna terräng.

Det är därför, herr talman, som vi har ansett det vara angeläget att i det nuvarande läget få mera vägledning för såväl företag som anställda på de orter och i de regioner där varsel om nedläggningar har förekommit och förhandlingar med de fackliga organisationerna har tagits upp. Jag har i min interpellation framhållit att det ändå skulle vara svårt att bedöma, om de nedläggningar eller inskränkningar som exempelvis NCB och Södra Skogsägarna AB aviserat är rimliga i en långsiktig strukturplan för skogsindustrin. Jag gjorde detta inte minst mot bakgrund av att de samhällsekonomiska konsekvenserna av de varsel som förevarit inte hade berörts för de orter som det här var fråga om.

Om regeringens avsikt är – och det säger ju industriministern ja till – att framlägga förslag om en långsiktig strukturplan, är det då inte angeläget att söka förmå företagen att avvakta med nedläggningar eller inskränkningar av verksamheten? Det är, herr talman, egentligen kring den huvudfrågan som jag skulle vilja stanna ett ögonblick, eftersom den är viktig för människorna och för kommunerna samt för de regioner som berörs. Men den är viktig också därför att vi inom flera områden har de strukturpolitiska problemen att brottas med. Vi måste bestämma oss för någon form av politik – hur vi skall möta och påverka en sådan strukturförändring.

Herr industriministern säger i sitt svar att ett av syftena med de föreslagna garantierna till skogsindustrin är att förhindra en starkt accelererad och okontrollerbar utslagning av företag och anställda inom skogsindustrin. Detta är mycket bra, herr industriminister, men i svaret på hur detta skall ske saknar jag åtskilligt.

Industriministern säger vidare att han vill understryka att de här garantierna inte skall konservera en mindre rationell branschstruktur. Om detta kan vi vara överens. Jag återvänder dock till min fråga i interpellationen: Är man nu alldeles på det klara med att de åtgärder som aviserats, t. ex. från NCB och Södra Sveriges skogsägare, är riktiga med hänsyn till en framtida strukturplan?

Och så kommer jag naturligtvis till problemet med den sociala anpassningen. När samhället engagerar sig i uppgiften att medverka inom

---

*Om skogsindustrins
framtid*

näringslivet är ju syftet ytterst att bevara företag och sysselsättning. Staten har skyldighet att gå in i företagen och ta ansvar till skydd för medborgarna och deras utkomstmöjligheter. Denna angelägenhet blir så mycket större när hela regioner och orter hotas av ödeläggelse, ifall processen obehindrat får fortgå. Jag tar, herr industriminister, ordet ödeläggelse i min mun därför att jag känner några av de orter inom Kronobergs län där problemen nu har tornat upp sig. Sedan åtskilliga årtionden tillbaka har jag följt verksamheterna på dessa orter, och jag har så sent som i veckohelgen varit där nere och träffat något hundratal personer i Strömsnäs bruk, där praktiskt taget alla är beroende av den verksamhet som Södra Sveriges skogsägare bedriver på den orten.

Man kan självfallet av omständigheterna tvingas till att acceptera strukturförändringar som i sitt släptåg har företagsnedläggningar och minskad sysselsättning, men vi har alltmer i den offentliga debatten framhållit att förändringarna skall ske i socialt acceptabla former. Det var ett uttalande som vi gjorde år 1976 – om jag minns rätt under våren. Jag har med stort intresse noterat att den nya regeringen också har gett denna målsättning sin anslutning. Bl. a. sade regeringen i sin handelspolitiska deklaration som lämnades i riksdagen för kort tid sedan att om man skall kunna godta en förändring inom beklädnadsindustrin så måste denna förändring ske i socialt acceptabla former. Om detta skall bli annat än välvilliga uttalanden är uppgiften nu att ge ett reellt innehåll åt det sagda.

I fråga om skogsindustrin delar vi uppfattningen att åtgärder i form av stöd från samhällets sida är nödvändiga. Men eftersom utredningarna och diskussionerna om den framtida skogs- och industripolitiken inte är avslutade, är det ytterst viktigt att inte nu låta de svårigheter som har samband med konjunktursvackan så styra utvecklingen att man lätt förlorar ur sikte vad det för framtiden är viktigt och riktigt att göra när det gäller strukturpolitiken. Inte minst i detta sammanhang kommer man in på innebörden av uttrycket "socialt acceptabla former" för strukturförändringen. Enligt vår mening bör inte minst överläggningar mellan företagsledning och anställda liksom med kommunala och regionala företrädare få en framskjuten roll i sammanhanget. Frågor som skall kunna diskuteras och besvaras är bl. a. dessa: Finns alternativ till företagets program? Kan bromssträckan förlängas? Kan ersättningsindustri etableras för att ge orter med nedläggningshotade företag nya sysselsättningsmöjligheter?

Jag måste tyvärr notera att industriministern ägnar de här delarna av frågekomplexet ett mycket förstrött intresse.

Den allmänna arbetsmarknadspolitikens och regionalpolitikens medel kan påräknas, sägs det i svaret. Ytterligare utredare har tillkallats och ytterligare en arbetsgrupp skall tillsättas. Det är i och för sig bra. Men vad inträffar i ett företag och på en ort där man under hand fått besked om varsel för ca 250 personer, dvs. en tredjedel av arbetsstyrkan, och längre fram ytterligare minskningar? Så är det i Strömsnäs bruk och i andra delar av Kronobergs län – även Lessebo berörs, som jag tidigare har sagt.

Jag har tidigare framhållit att de berörda företagen är de på resp. orter helt

dominerande. Andra jobb finns knappast att tillgå. Framtiden ter sig dystert. Åtskilliga ger upp och söker sig från orten. Svårigheter uppstår i produktionen och kan påskynda en avvecklingsprocess.

De anställda vid skogsägarnas företag i Strömsnäs bruk och delar av Lessebo samt medborgarna i denna region säger: Kronobergs län får inte bli ett nytt Ådalen, där enhet efter enhet inom skogsföretagen lagts ned och där man ställt tusentals människor inför svårigheter som det är nästan omöjligt att mäta. Företagarna har inte kunnat samordna avvecklingen med tillskapandet av nya arbetstillfällen. Samhället har måst gå in och ge stöd.

Det är förklarligt om man i det här ögonblicket i Värmland, Jämtland och andra regioner säger detsamma som vi i Kronobergs län. Situationen borde nu vara en annan, eftersom regeringen lagt fram förslag om ekonomiskt stöd till skogsföretagen och aviserat ytterligare åtgärder. Man är alltså såvitt jag förstår beredd att tillskjuta åtskilligt med kapital för att klara företagen. Men vad regeringen underlåter att göra är att förena dessa insatser med krav på och villkor för företagen som ger skydd för de anställda, åtminstone så långt att en vettig anpassning kan ske till de förändringar som kan bli ofrånkomliga.

Jag tycker, herr talman, att det vore möjligt att lugnt och sansat diskutera dessa problem. Hur skall vi möta dem dels med hänsyn till företagen, dels och inte minst med hänsyn till alla de människor som blir berörda av vad företagen nu företar sig?

Vi har i en motion från socialdemokratiskt håll velat peka på möjligheterna att få ett tidsutrymme för skogsindustrins vidkommande genom åtgöranden som motsvarar dem som gäller för handelsstålssidan: inga nedläggningar eller varsel under tiden som diskussioner om utvecklingsplaner och samtidigt därmed diskussioner om ersättningsindustri pågår. Jag tycker detta är ett bra arrangemang, och så långt jag förstår har det skett under god kontakt med industridepartementet och mellan företagen och den fackliga organisationen, eftersom man också från regeringens sida följt upp det med ett speciellt stöd till företagen, det s. k. 75-procentsbidraget. Att bördan kan bli tung för företagen kan man inte bortse från, och vi anser därför att staten skall ta på sig en samtidig kostnadstäckning för den produktion som bibehålls genom exempelvis ett stöd som i princip motsvarar det 75-procentiga stödet till handelsstålsindustrin. Det bör kunna gå att göra den stödformen tillämplig också för skogsindustrin.

Det är så mycket viktigare att de produktions- och kapacitetsstödande åtgärderna ingående diskuteras, eftersom vi tycks vara överens i förhoppningen om att skogsindustrin har en ljusare framtid på 1980-talet. När den kan väntas börja kan man väl diskutera, men låt oss förhoppningsvis i våra funderingar räkna med att en vändning bör kunna åstadkommas inom den närmaste framtiden. Men jag tror också att det är nödvändigt att vi är överens om att konkurrensen säkerligen blir lika hård i framtiden som den har varit tidigare. Därför måste vi ha en väl rustad och effektiv industri. Inte minst måste vi då ha kvalificerad arbetskraft kvar i industrin.

Industriministern talar mycket om företagen och kapital till företagen men ägnar enligt min uppfattning alldeles för liten uppmärksamhet åt det som är

den viktigaste tillgången: människorna i de berörda verksamheterna, inte bara som produktionsfaktorer utan som medborgare i de samhällsbildningar i vilka de lever och verkar. Kan vi få närmare besked om vad de har att vänta sig i den framtida skogsindustrin med den politik som regeringen avser att så småningom presentera, vore det ett bra bidrag till upplysning och till en fortsatt debatt, som vi är ute efter för att klara problemen för åtskilliga människor.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Först vill också jag tacka statsrådet för det gemensamma svar som vi tre interpellanter fått. Jag skall koncentrera mig till slutavsnittet i svaret, som berör det som min interpellation gäller, nämligen sågverkens råvaruförsörjning, och landar därmed på regional nivå.

Statsrådet medger att detta är ett problem och säger att vi av bl. a. råvaruskäl måste räkna med en fortsatt strukturomvandling inom sågverksnäringen, innebärande att vissa sågverk tvingas lägga ned sin verksamhet, samtidigt som andra tillåts expandera.

Så långt är vi eniga, eftersom jag i min interpellation också pekat på att en gradvis nedskärning av kapacitet inom sågverksnäringen tycks vara ofrånkomlig. Men vad jag vill med min interpellation är att den strukturomvandling som herr Åsling talar om och som Rune Johansson nyss varit inne på måste vävas in i det regionalpolitiska mönstret, så att de sågverk som kan bedömas vara av avgörande betydelse för sysselsättningen på en ort får en tryggad försörjning av råvara.

Inte kan t. ex. vi som bor i Värmland acceptera att det inre Värmland blir rent på sågverk och att jobben för människorna flyttas bort till andra platser utanför länet. Många orter är nämligen helt beroende av att sågverket på orten finns kvar.

Herr talman! Bakgrunden till min interpellation, som jag avlämnade den 9 mars, var Vänerskogs planer på att avveckla tre av sina sågverk, bl. a. Hannäs sågverk i Kils kommun med 88 anställda.

Som jag nämner i interpellationen försvinner det ena sysselsättningsobjektet efter det andra på grund av brist på sågtimmer. Sedan jag skrev min interpellation har orosmolnen dragit in över Värmland på ett sätt som vi nära nog aldrig upplevt maken till. Först kom det dystra beskedet från den utredning som länsstyrelsen och företagareföreningen gjort och som kallas Sågverk i Värmland. Denna utredning slog fast att en femtedel av de värmländska sågverken måste läggas ned för att virket skall räcka till. Utredningen pekade också på vikten av ökad vidareförädling och bättre marknadsföring. Utredningen räknar ändå med att om sågverkens nominella kapacitet skall anpassas till den framtida virkestillgången innebär det en nedskärning med 10–20 % i förhållande till dagsläget. Det är risk för att en femtedel av det tretotal sågverk som finns i vårt län skall försvinna.

Från regionalpolitisk synpunkt spelar sågverken en viktig roll i Värmland, speciellt i Torsby kommun, där de svarar för en tredjedel av hela industri-sysselsättningen. Även i en del andra kommuner – Kil, Eda, Hammarö,

Grums, Årjäng och Sunne – har sågverken stor betydelse. Totalt sysselsätter sågverken i Värmland ca 2 200 personer, dvs. drygt 6 % av alla industrianställda. I flera fall finns sågverken i små orter eller i glesbygdssområden, där de utgör de enda arbetsplatserna och där det ofta saknas alternativ inom pendlingsavstånd.

När jag talade om orosmoln som dragit in över mitt hemlän avsåg jag givetvis också samgåendet mellan Billeruds och Uddeholms skogsrörelser. Hur många hundra arbetstillfällen som försvinner i Värmland när den planerade storfusionen blir genomförd vet vi inte än. Men att sammanslagningen av Billerud och Uddeholm innebär en bortrationalisering av minst 500 jobb kan vi vara ganska övertygande om.

Med de miljonförluster som både Uddeholm och Billerud redovisat i sina bokslut har vi väl alla sett det som närmast ofrånkomligt att de bägge skogsbolagen söker sig till varandra, och eftersom osäkerheten om jobben i vårt län bara tycks öka för varje år har facket accepterat samgåendet och fört det kända resonemanget att av två onda ting väljer man det minst onda.

Jag kan försäkra industriministern att mars månad varit en svart månad för Värmland. Och när jag nu här beskrivit läget så vill jag absolut inte bli beskylld för svartmålning.

Jag satt här för någon vecka sedan och lyssnade till min kollega Sune Johansson när han pekade på situationen i Åmotfors och då fick påskrivet för att han svartmålad. Som situationen utvecklar sig i vårt län blir vi faktiskt illa berörda när vi nu beskylls för svartmålning.

Vad vi kräver nu är att statsmakterna tar ansvaret för de utsatta orterna, oavsett om de drabbas av storbolagens rationaliseringar eller om bondekooperationen sopar bort sågverk efter sågverk.

Från den fackliga rörelsen och arbetarrörelsen i Värmland tror vi inte på tesen: Det blir nog bra med sysselsättningen i Värmland bara vi låter storföretagen sköta om det.

Vi har inte heller längre någon större tilltro till bondekooperationens ofta uttalade omtanke om de små orterna och decentralism.

Vi har från socialdemokratiskt håll under allmänna motionstiden lagt fram en motion till årets riksdag med flera och omfattande förslag till att säkra sysselsättningen i vårt län. Mot bakgrund av det inträffande och det redan tidigare allvarliga sysselsättningsläget förväntar vi oss faktiskt att riksdagen tar vår motion på allvar och att regeringen vidtar de åtgärder vi begär i vår motion.

Det måste finnas en möjlighet att hitta former för ett styrmedel, så att samhället kan få ett inflytande och samplanera våra råvarutillgångar. Här är det också viktigt att facket får vara med.

Jag blir riktigt rädd när jag hör hur man på en del håll inom det privata skogsbruket resonerar beträffande skogsråvaran.

Jag framkastade för en tid sedan tanken på en lagstiftning om kvotering av virke till i första hand de sågverk som av regionalpolitiska skäl bör finnas kvar i sin bygd. Omedelbart tog två representanter för de värmländska skogsägarna till orda i en från insändare i en av våra länsstidningar, och man avslutade

insändaren med följande ord: Vi har köpt vår skog och betalat för den, och vi avverkar precis när vi vill. Det skall inte riksdagsmännen lägga sig i.

Vad säger statsrådet om ett sådant resonemang?

I dag vet vi att sågverken kör med ett osedvanligt lågt kapacitetsutnyttjande, och då är kanske inte behovet av kvotering så stort – det skall jag gärna medge. Men vad händer den dag det vänder uppåt igen och råvaruförbrukningen plötsligt ökar?

Redan i dag kan man anse att situationen för många sågverk i fråga om råvaruförsörjningen är prekär, men så fort vi får en uppgång kommer – det vet vi – praktiskt taget alla sågverk att slå huvudet i råvarutaket. Jag vill inte plädера för någon detaljreglering, men nog måste väl statsrådet vara enig med mig om att vi ändå måste få till stånd en ramplanering så som situationen i dag ter sig?

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min interpellation. Jag vet inte om det är på grund av gammal vänskap – jag tänker då på det svävande innehållet i svaret – som jag inte fått möjlighet att ta del av svaret förrän nu på morgonen. Eller beror det möjligen på kommunikationerna? I så fall får jag väl ta upp frågan med kommunikationsministern.

Som framgått av motiveringen i min interpellation så grundar sig min fråga på de problem som uppstår om NCB:s aviserade nedläggning av massafabriken i Hissmofors i Jämtland fullföljs.

Skogsindustrin är ofta lokaliserad till glesbygder, till orter där den svarar för betydande andelar av sysselsättningen och där möjligheterna till alternativ sysselsättning är små. Nedläggningar av fabriker på sådana orter medför att värdet på investeringar i bostäder och service kraftigt reduceras. Betydande samhälleliga investeringar kan efter kort tid visa sig vara värdelösa, vilket bl. a. innebär betydande effektivitetsförluster och fördelningspolitiska problem.

En nedläggning av fabriken i Hissmofors med ca 200 anställda kommer också att få förödande konsekvenser för både Krokoms tätort och hela kommunen, om inte någon form av ersättningsindustri kan skapas. De problem som uppstår i samband med företagsnedläggningar i glesbygd och orter av Krokoms karaktär är alltför välkända för att jag närmare skall behöva beskriva dem vare sig för industriministern eller för någon annan i denna kammar.

Den nedläggning som med största sannolikhet nu kommer att ske i Hissmofors är dubbelt beklaglig genom att förädlingen av skogsråvaran inom länet redan förut är mycket låg. Av den skog som årligen avverkas inom Jämtlands län är det endast ca 20 % som förädlas i industrier inom länet. Läggs fabriken i Hissmofors ned sjunker siffran till ca 15 %.

Av timmerråvaran är det endast 57 % som förädlas inom landskapet Jämtland, och i Härjedalen är det ändå sämre – där är förädlingen bara 12 %; resten transporteras från landskapet och förädlas på annat håll.

Transportekonomiska skäl – närmast flottederna – är den ursprungliga

orsaken till att huvuddelen av våra skogsindustrier har lokaliserats till kustregionerna.

Samtidigt kan vi konstatera att knappast några andra industrier är så väl lämpade för inlandslokalisering som just skogsindustrin. Som regional- och lokaliseringpolitiskt instrument är skogsindustrin överlägsen annan industri. I synnerhet gäller det sågverksindustrin, som inte är storleksberoende i samma utsträckning som övrig skogsindustri.

Men tyvärr har vi under senare år nödgats konstatera att länets sågverk har fått allt svårare att anskaffa den råvara som är nödvändig för att hålla produktionen i gång. Det beror på dels att råvaran transporteras ut ur länet, dels att utbudet under de senaste åren har varit alltför lågt. Denna bristsituation leder i sin tur till att prisspiralen drivs uppåt.

Skogsindustrin, som för länet skulle kunna utgöra en trygg och säker sysselsättning, har på grund av de skäl som jag här har nämnt förbytts till en ganska otrygg sysselsättning kring vilken frågetecknen hopar sig.

De problem som jag här har beskrivit för Jämtlands län är dess värre ingen till länet isolerad företeelse utan återfinns i stora delar av landet.

Mot bakgrund av pågående utveckling vore det naturligt att kräva en ökad förädling av skogsråvaran i t. ex. Jämtland. Så sker också från många håll. Det skulle vara lättare för mig att räkna upp de organisationer, representanter för myndigheter och enskilda inom länet som inte på senare år har ställt krav på en ökad förädling än de som har gjort det. Jag instämmer naturligtvis i dessa krav. Men för mig blir det primära kravet och min bön till industriminister Åsling: Hjälp oss så att vi inte tappar ännu mer av den skogsindustri som vi har i länet!

När Nils Åsling för kort tid sedan besökte länet uppvaktades han av sina partivänner, som enligt tidningsreferaten ställde förväntningar på industriministern om ersättningsindustri till Hissmofors som helst baserade sig på förbrukning av skogsråvara. Bl. a. framförde de som skäl att de skulle förlora ca 15 kr. per kubikmeter i pris genom att leverera skogsråvaran till kustindustrin eller till Norge. Vilka negativa konsekvenser detta skulle få för skogsbruket i länet är lätt att föreställa sig.

Det framgick vidare av referaten att Nils Åsling inte hade några större förhoppningar i den vägen men att största chansen låg på sågtimmersidan. Tyvärr måste jag ge Nils Åsling rätt i denna bedömning. Jag säger tyvärr, därför att råvarusituationen f. n. inte medger någon större utbyggnad av skogsindustrin.

Många människor har den senaste tiden uttalat besvikelse över NCB och de styrande inom företaget över utvecklingen i Hissmofors. Först lade företaget ner Äggfors för ca 10 år sedan, nu Hissmofors. Varför då inte satsa på en ny industri i stället? Ja, om det fanns tillgång på skogsråvara skulle det vara ett realistiskt krav på företaget att bygga en ny massafabrik i stället för den planerade nedläggningen. Men det utrymmet finns inte i dag.

Jag utgår från att när NCB har planerat sina investeringar måste Hissmoforsfabriken ha varit med i bilden. Men av skäl som inte jag känner men som säkert Nils Åsling känner, sannolikt rent företagsekonomiska skäl,

har NCB valt att göra sina investeringar på annat håll – i Vallvik, Väja osv. Sedan blev det inget råvaruutrymme kvar för en satsning på Hissmofors. Det är alltså enbart de företagsekonomiska bedömningarna som har styrt investeringarna. Skulle de regionalpolitiska skälen haft något avgörande inflytande över bedömningarna hade sannolikt investeringarna gjorts i Hissmofors. Det är en helt vanlig utveckling där marknadskrafterna själva styr utan att samhällsintressena kommer med i bedömningen.

En ökad efterfrågan på skogsprodukter förväntas i framtiden. Den svenska skogsnäringsen har förutsättningar att ytterligare öka efterfrågan på sina produkter på världsmarknaden. Bortsett från skogsindustrins nuvarande kapitalproblem kan framtiden te sig ljus.

Men ändå – på många orter som är beroende av skogsindustrin känner människorna oro för sin framtid. Den oron är välgrundad. Vi har nämligen en kraftigt överetablerad skogsindustri. Den skönjbara bristen på skogsråvara har drivit fram utbyggnader på 1970-talet, eftersom många företag därigenom har försökt "muta in" råvaruutrymmet för framtiden.

Industrins råvarubehov motsvarar nu ca 85 miljoner skogskubikmeter om kapaciteten utnyttjas så mycket som det är praktiskt möjligt. Med den standard och den tillväxtförmåga som våra skogar har i dag kan skogen de närmaste åren ge industrin tillgång till ca 70 miljoner skogskubikmeter råvara i medeltal per år utan att de framtida möjligheterna till tillväxt i skogen urholkas.

Trots denna obalans har industrin planerat för en fortsatt kraftig expansion av anläggningar som direkt förbrukar vedråvara. Om industrin tillåts bygga ut enligt sina planer uppstår ett råvarubehov på omkring 100 miljoner skogskubikmeter per år vid fullt kapacitetsutnyttjande.

En sådan obalans mellan tillgång och efterfrågan på skog kommer att ge upphov till kraftiga prishöjningar på vedråvara. Erfarenheter från de senaste åren ger klart belägg för detta. Den redan snabba takten i strukturomvandlingen kommer därigenom att öka drastiskt med fabriksnedläggningar, sysselsättningsproblem, arbetslöshet och regional obalans som följd.

Ett studium av strukturproblemen inom sågverksindustrin belyser i klartext de problem vi har framför oss. Den nuvarande sågverkskapaciteten är ca 17 miljoner m³ per år. Den årliga produktionen av sågade trävaror har under 1970-talet varit 12–13 miljoner m³. Det borde i framtiden med olika åtgärder kunna vara möjligt att upprätthålla en kapacitet på ca 15 miljoner m³. Men detta förutsätter att sågverkens råvaruförsörjning kan tryggas.

Försörjningen av råvara är ett problem på både kort och lång sikt. Trots att produktionen i sågverken under 1977 bara uppgått till ca 11 miljoner m³ har många företag haft problem med råvaruförsörjningen. Dessa problem har också gjort sig starkt gällande i län som Jämtland som har en så låg egen förädlingsgrad. Orsakerna till problemen är i huvudsak att skogsägarna av privatekonomiska skäl inte har funnit det intressant att avverka. Orsakerna till de minskade avverkningarna är i huvudsak två. Många skogsägare fyllde sina skogskonton under de goda åren före 1977 och före den prissänkning som skett innevarande säsong.

Man kan därför räkna med att när högkonjunkturen kommer, så kommer också en stark efterfrågan på virke, som sannolikt kommer att kraftigt driva priserna uppåt. De som då kommer att drabbas hårdast är köpsågverken. Erfarenheten visar att dessa på många håll har de största problemen att erhålla råvara under högkonjunkturår när priserna på råvaran ligger på topp. Virkesbristen gör att de själva – för att klara råvaran – medverkar till att driva prisspiralen uppåt.

Industriministern framhåller i interpellationssvaret att en fortsatt strukturomvandling inom skogsindustrin är nödvändig. I det avseendet är vi helt överens. Jag är helt medveten om att man inte kan lägga en död hand över den nuvarande strukturen.

Men vi har redan kommit i den situationen – med en överetablerad skogsindustri – att ett priskrig på råvarumarknaden i stor utsträckning kan styra en fortsatt strukturomvandling.

Uppstår ett priskrig i en högkonjunktur, så blir innebörden att i konkurrensen om råvaran kommer företag med egen skog att klara sig. För företag som har egen skog men är beroende av köpvirke kommer likviditeten att vara avgörande för om de klarar sig eller inte. Företag som inte har egen skog kommer inte att klara sig. Med detta som bakgrund måste följande frågor ställas: Skall den som äger skog få avgöra vilka industrier som skall finnas kvar? Skall skogsägarna få styra skogsindustrins strukturomvandling?

En sådan utveckling skulle vara olycklig av många skäl. Men den skulle i synnerhet helt omöjliggöra önskemålen att bibehålla den regionala strukturen som skogsindustrin nu har.

Nils Åsling hänvisar till de styrmedel som regeringen redan nu har genom 136 a § i byggnadslagen. Den förtjänar i och för sig sin egen historia. Vi vet att centerpartiet – så när som på en regeringskollega till Nils Åsling – och de båda övriga borgerliga partierna gick emot förslaget när det röstades igenom i denna kammare. Jag hoppas att Nils Åsling nu har kommit underfund med att de styrmöjligheter som paragrafen ger regeringen är nödvändiga för att hindra en ogynnsam utveckling.

Men det räcker inte med denna paragraf. Om vi t. ex. skall kunna bibehålla den förädlingsgrad i skogsindustrin som vi har inom Jämtlands län, så behöver vi både en priskontroll på virket och en leveransskyldighet av råvara till de industrier som samhället bestämmer sig för skall vara kvar i en strukturomvandling – om regeringen är beredd att medverka till en sådan planering.

Industriministerns svar kan förhoppningsvis tydas så, att regeringen i arbetet med det skogspolitiska programmet överväger att föreslå styrmedel som kan göra det möjligt att tillvarata samhällets och de anställdas intressen i en fortsatt strukturomvandling. Jag ber att få fråga Nils Åsling: Är det en riktig tolkning från min sida?

I regeringens instruktion från 1977 till länsstyrelserna för det fortsatta arbetet med länsplaneringen står det uttryckligen att länsstyrelsen bör arbeta med siktet inställt på att försöka öka förädlingen av skogsråvara inom länet. Det låter sig lätt sägas men är svårare att åstadkomma, med tanke på de

nästan obefintliga möjligheter samhället nu har att påverka utvecklingen. Även om jag har förståelse för att Nils Åsling inte nu vill avslöja de styrmedel som regeringen eventuellt kan komma att föreslå, vill jag ändå ställa följande fråga till industriministern: Är regeringen beredd att föreslå åtgärder som t. ex. kan skapa underlag för att planera för en ökad förädling av skogsråvaran inom Jämtlands län?

Jag är medveten om svårigheterna. Inte minst vad jag själv här nu har framfört talar därför. Men jag vill sammanfatta mig så här. I en fortsatt strukturomvandling är det både önskvärt och nödvändigt att denna kan ske efter en långsiktigt utarbetad plan, så att de regionalpolitiska intressena kan tillgodoses och så att omställningsproblemen för både de anställda och samhället blir så lindriga som möjligt och omställningen kan ske i socialt acceptabla former. Är regeringen beredd att utarbeta en sådan plan, eller anser industriministern fortfarande att de fria marknadskrafterna bäst sköter de här frågorna själva?

Även om man kan hysa förståelse för att industriministern inte redan nu vill låsa sig i detaljer eller avslöja regeringens planer, vore det önskvärt om Nils Åsling närmare ville redogöra för de alternativa åtgärder han kan tänka sig för att åstadkomma en planerad utveckling av skogsindustrin. Det är ett krav som ställs av de många människor som nu hotas av arbetslöshet eller som starkt oroar sig för sin framtida sysselsättning.

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Även om jag själv inte är interpellant har jag begärt ordet för att anlägga några synpunkter, eftersom de här frågorna har ett stort regionalpolitiskt intresse.

Den svenska skogen är en av vårt lands allra främsta tillgångar. Skogen och träfibern är en förnyelsebar råvara. Det är alltså en råvarukälla som aldrig sinar. Den svenska skogsindustrin är också landets utan jämförelse största nettoexportör. Det betyder att exporten av skogsprodukter, till skillnad från t. ex. verkstads- och bilindustrin, innehåller en mycket liten andel importerade råvaror.

En expanderande skogsnäring har alltså stor positiv betydelse för handelsbalansen. Men minst lika betydelsefull är den för vår regionalpolitik. Vi måste därför skapa en skogspolitik som ger förutsättningar för att öka virkesproduktionen med en mot denna väl avvägd avverkning. Målsättningen bör kunna nås under hänsynstagande till berättigade miljökrav och tillgodosedande av andra grupperns behov av markutnyttjande.

Särskilt i två av interpellationerna har de regionalpolitiska aspekterna dragits fram. Gunnar Olsson aktualiserar råvaruförsörjningsproblem för redan etablerade sågverk i inlandet, medan Sven Lindberg även behandlar skogsindustrin ur lokaliseringpolitisk synpunkt. Han berör det hittillsvarande lokaliseringsmönstret med företrädesvis kustlokalisering och de nackdelar för inlandet detta har lett till.

Jag kan hålla med interpellanten om att den här industrisektorn är mycket väl lämpad att sättas in i ett regional- och lokaliseringpolitiskt planerings-

---

*Om skogsindustrins
framtid*

sammanhang. Men tyvärr är vi några årtionden för sent ute, vilket också Sven Lindberg gav uttryck för i sitt anförande alldeles nyss. Även om man med det program som föreslås av 1973 års skogsutredning skulle uppnå en successiv ökning av den årliga bruttoavverkningen kan man inte räkna med något större utrymme för utbyggnad av pappersmasseindustrin i vårt land. Det som snarare kan förutses är en fortsatt avveckling av mindre och omoderna enheter och motsvarande förstärkning av marknadspositionen för kvarvarande större och livskraftiga industrier.

Takten i den här utvecklingen bör styras av flera olika hänsyn, bl. a. sysselsättningsmässiga. Dessutom anser jag att integrationen bör gå längre, så att vi i minsta utsträckning blir exportörer av pappersmassa, som trots allt är att betrakta som råvara. Sverige bör alltså undvika att vara endast ett råvarulevererande land. Men här kommer även handelspolitiska frågor in som inte hör till den här debatten.

Sågverksindustrin har haft en snabb utveckling de senaste åren. Många små och medelstora sågverk har vuxit fram i Sveriges inland. Det är en positiv utveckling. Mellan sågverks- och pappersmasseindustrin råder knappast någon konkurrens om råvaran. Fördelningen mellan sågtimmer och pappersved är egentligen given redan vid avverkningstillfället.

Sågverksindustrin synes vara en näringsgren som har sin bästa lönsamhet vid mindre och medelstora enheter, i synnerhet om de är lokaliserade inom en region med råvaran tillgänglig inom rimligt avstånd. Men även sågverksindustrin borde gå längre i förädling av den svenska skogen. Fler sysselsättningstillfällen och bättre utnyttjande av råvaran skulle åstadkommas om man inte som nu stannade vid sågade och i bästa fall hyvlade trävaror. Alltför stor andel av sågverksproduktionen lämnar den producerande regionen och landet i obearbetad form. Även lövvirket, främst björk, bör kunna vidareförädlas – i synnerhet som avsättningen till pappersmasseindustrin minskar eller kan komma att minska i takt med ökad konkurrens från utvecklingsländer som har gott om kortfibrig råvara.

När industriministern i sitt svar berör sågverkens råvaruförsörjning tycker jag att han något ensidigt håller sig till den bristande timmertillgången. Tolkningen av läget är helt riktig, men jag tycker att han försummar att peka på behovet av vidareförädling. Det är fråga om strukturell omvandling som innebär såväl nedläggningar som utbyggnader, säger industriministern i sitt svar. Jag vill i uttrycket utbyggnader lägga inte bara en utveckling mot ökat råvarubehov utan en utvidgad verksamhet mot andra produkter med det svenska träet som råvara. Jag hoppas att industriministern tar med de förutsättningarna i utredningsarbetet även om utredningen primärt inte har detta till uppgift.

I övrigt är jag enig med industriministern om att förutsättningarna för skogsindustrins framtida utveckling ändrats i flera avseenden. Och detta har skett under pågående arbete för 1973 års skogsutredning. Det betyder bl. a. att man tidigare inte räknat med de kraftiga marknadsförändringar som kännetecknat de senaste årens långt utdragna lågkonjunktur och en hårdnande konkurrens på traditionella marknader som vi tidigare inte varit vana

vid. Den här erfarenheten torde få betydelse både för synen på pappersmasseindustrins struktur och för rytmen och storleken på avverkningen i våra skogar.

Jag är ändå helt övertygad om att vi kommer att även i fortsättningen få full avsättning för svenska skogsprodukter på olika marknader. Det skogspolitiska program som skall utarbetas får därför inte präglas av de nya erfarenheter vi fått de senaste åren. Samhället måste satsa på ett skogsbruk med högre ambitionsnivå än hittills.

Det handlingsalternativ som 1973 års skogsutredning förordar är en bra grund för ett kommande beslut. Det innebär bl. a. att samhället också måste satsa långt mer av resurser än tidigare. Sådana satsningar kommer att ge återbäring i form av tryggad sysselsättning, ökad export och förbättrad handelsbalans för vårt land. Kravet på en planmässig och ökad skogsproduktion borde kunna förenas med andra viktiga intressen, såsom god skogsmiljö, naturvård och hänsyn till andra näringsgrenar där skogsmiljön utgör en integrerande del.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Också jag skulle naturligtvis som många andra kunna bidra med en skildring av det antal arbetstillfällen som kan försvinna i våra resp. hemlän under de strukturförändringar som nu pågår inom skogsnäringarna och som vi vet delvis är nödvändiga. Här har nu interpellanterna utförligt redovisat den roll som råvaruförsörjningen spelar i det här sammanhanget. Det är närmast för att få ställa en fråga till industriministern på den punkten som jag begärt ordet.

Industriministern och jag träffades i fjol somras i Östersund i Jämtlands län för att inför ett sågverksforum diskutera just de här problemen. Jag redovisade för min del den oro man har anledning att känna med hänsyn tagen till de regionalpolitiska konsekvenser som skulle bli följden om marknadskrafterna fick arbeta fritt. Jag gav också exempel på att sågar som fått lokaliseringpolitiskt stöd numera var hotade till sin råvaruförsörjning, och jag frågade vad industriministern som ansvarig dels för industripolitiken, dels för regionalpolitiken ville göra för att garantera möjligheter att leva vidare för den typen av verksamhet som är helt avgörande för sysselsättningen i våra glesbygder. Jag fick då det något överraskande svaret av industriministern: Jag kan ju inte lägga mig i vilka sågar som skall läggas ned.

Nu medger industriministern att de här problemen finns och att de kan bli utomordentligt bekymmersamma för olika regioner, och han säger: Vi arbetar med de här frågorna i departementet.

Det är naturligtvis väldigt angeläget att få veta vilken inställning industriministern i dag har till det ansvar som samhället bör ta för att klara de frågor som gäller råvaruförsörjningen till just de känsliga arbetstillfällen som vi här diskuterar.

Jag vill alltså fråga: Hur ser industriministern på det här? Skall problemet hur vi skall utnyttja våra råvaruresurser vara en fråga uteslutande för branschen och för branschbedömningar? Inledningsvis, när regeringen var

ny, gav både industriministern och jordbruksministern uttryck för en sådan inställning. Eller inser industriministern numera att det är nödvändigt att vi får en planerad hushållning under samhällets ledning och ansvar för hur vi skall utnyttja råvaran? Vi är väl alla medvetna om att det tar tid att arbeta fram ett näringspolitiskt program för skogan. Här kan vi alltså befinna oss i en akut situation för exempelvis sågverksföretagen. Vilka åtgärder är industriministern i ett sådant läge beredd att vidta för att trygga råvaruförsörjningen för ett företag som vi båda kan vara överens om att det ur allmän regionalpolitisk synpunkt är utomordentligt angeläget att bevara, exempelvis ute i en glesbygd?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det har varit intressant att lyssna till debattörerna här, som har givit en bred redovisning av de synpunkter som sätter sin prägel på situationen i skogsindustrin. Om jag skall våga mig på ett sammanfattande omdöme, så är det att vi i stort sett är ganska överens om att problemen är stora för skogsindustrin, men att det dock inte finns anledning att överdriva svårigheterna, eftersom man kan räkna med att skogsindustrins marknads-situation successivt kommer att förbättras under senare delen av det här året. Vi skall framme på 1980-talet rimligen ha en hygglig balans inom den här branschen igen. De problem vi har är alltså av relativt kortsiktig natur, vilket inte hindrar att de för branschen som helhet, men framför allt för enstaka företag, kan vara mycket allvarliga just för dagen.

Genomgående är för debattörerna att de vill ha en ökad planmässighet i den strukturförändring inom branschen som nu kommer. Jag kan i och för sig ge dem rätt i att det är inte bara önskvärt utan angeläget att enheter, som bedöms kunna överleva i framtiden i kraft av sin tekniska och kommersiella livskraft – det må vara massafabriker eller sågverk – inte slås ut i detta skede, när bilden är mera svart än den behöver vara i det längre perspektivet.

Målsättningen för samhällets insatser måste alltså vara att lösa överlevnadsproblemen utan att förhindra de strukturella förändringar i branschen som är ofrånkomliga och nödvändiga. Man får avpassa stödet därefter. Den proposition om ett likviditetsstöd som vi har lagt fram – den gäller alltså ett generellt stöd för att stärka branschens likviditet och undvika förhastade åtgärder både när det gäller lagerrealisation och när det gäller företagsnedläggelser – fyller den här funktionen.

Jag har också aviserat att vi är beredda att stödja företag i en speciell, akut soliditetssituation, och åtgärder för detta övervägs f. n. i regeringkansliet. Motivet är självfallet detsamma: att se till att inte här sker strukturella förändringar som vi inte skulle kunna acceptera i det längre skedet och sett ur branschens synpunkt i dess helhet.

För Rune Johansson i Ljungby vill jag betona att de här åtgärderna inte i första hand är riktade till företagen eller deras ägare, utan de har tillkommit i omsorgen om sysselsättningen för att säkra anställningstryggheten för de anställda. Jag vill alltså med kraft tillbakavisa den insinuation som Rune Johansson gör sig skyldig till, att vi inte skulle tänka på de anställda. Det är

dock sysselsättningen som har bestämt den massiva satsning som vi har initierat i den här branschen och i andra industribranscher.

Om vi ser till den socialdemokratiska motion, som har väckts i anslutning till denna proposition och som vi får tillfälle att diskutera senare, kan vi konstatera att det i realiteten är ytterst marginella förändringar man där föreslår. Jämförelsen med stålindustrin är ur den synpunkten litet olycklig; Rune Johansson uppehöll sig vid den. Stålindustrin är i en helt annan situation, eftersom den måste radikalt gå ner i kapacitet, om man ser den totalt i världen. I detta land måste ske en koncentration som går ut över sysselsättningen på ett annat sätt än inom skogsindustrin. Det finns alltså anledning att gå in med andra former av åtgärder inom stålindustrin än man kan finna motiv för inom skogsindustrin. Dessutom är den handelspolitiska toleransen mot åtgärder av subventionskaraktär större när det gäller stålindustrin än när det gäller skogsindustrin. Vi får ju se till att vi konstruerar stödformerna så, att de inte stör våra handelspolitiska relationer med omvärlden. I annat fall kan vi med dessa stödformer skada mer än viagnar.

Till Gunnar Olsson vill jag säga att det när det gäller sågverksindustrin pågår en kartläggning i departementets regi. Det är inte någon utredning, eftersom vi inte behöver göra någon sådan i det här sammanhanget, utan som sagt helt enkelt en kartläggning av sågverksindustrins aktuella situation. Redan nu är vi medvetna om att överkapaciteten i Värmland uppgår till ungefär 20 %. Därför kan det i och för sig vara naturligt att äldre sågverk som inte har teknisk möjlighet att överleva tas ur drift. Råvarubristen är ju påtaglig. Självfallet måste nedläggningen ske i socialt acceptabla former, och vi måste på annat sätt försöka kompensera bygderna i fråga med ersättningsysselsättning. Detta är över huvud taget det stora problemet i samband med de strukturella insatser som görs.

Det är också angeläget att det finns en regional bevakning. Självfallet får man se till att länsarbetsnämnder och regionala myndigheter noga bevakar frågan. Vi är också beredda att med de regionalpolitiska instrument som vi förfogar över hjälpa till i det arbetet.

Mot Sven Lindbergs sakliga redogörelse för situationen har jag i och för sig inte så mycket att invända. Hans historieskrivning är också i allt väsentligt korrekt. När sulfittfabriken i Hissmofors, som inte heller av tekniska skäl kan ha så många år kvar i produktionen, nu inte orkar med längre, är det enligt min mening angeläget att den ersätts med en annan industri. Vi har från företaget fått en begäran om ett förhandsyttrande beträffande ett projekt som vi f. n. bereder i regeringskansliet.

Jag delar också Sven Lindbergs uppfattning att det är olyckligt, om den redan nu låga graden av förädling av skoglig råvara i Jämtlands län skulle sjunka ytterligare. Vi är här beredda att på olika sätt försöka kompensera den olyckliga utvecklingen att processindustrin koncentreras till kusten. Till den speciella utredningsman som bistår oss i departementet i dessa frågor, landshövding Mats Lemne, har jag också gett ett särskilt uppdrag att se över den här problematiken när det gäller Jämtlands län.

När Sven Lindberg analyserar problemen med råvarubristen är jag kanske inte riktigt lika överens med honom som då det gäller de andra frågorna. Råvarubristen är inte speciellt påtaglig i Jämtlands län, om man ser till den totala kubikmassa som produceras i länets skogar. Den råvarubrist som uppträder gång efter annan beror på att 0-zonen kryper ned till centala delar av länet, när skogspriserna går ned eller planar ut och inflationen höjer kostnaderna. Det är ju vad som sker nu. Detta drabbar alla skogsägare – domänverket, enskilda skogsägare och bolag. Den omständigheten att vissa företag äger en större eller mindre del av skogen förändrar ju inte kraven på att avverkningsarbete skall kunna bedrivas med lönsamhet. Om vi säger att det inte spelar någon roll vad man betalar för den skogliga råvaran i det fall företaget äger den själv, rör det sig från nationalekonomisk synpunkt om en illusion och ett självbedrägeri som man kan hålla på med ett antal år. Men förr eller senare måste förhållandena rättas till. Här är det de facto avverkningskostnaderna kontra råvarupriserna och företagets betalningsförmåga som avgör vilken råvara som i realiteten kommer fram.

Det som genomgående präglar de socialdemokratiska debattörerna – här skulle jag också kunna inkludera Svante Lundkvist – är att man kräver en ökad planmässighet. Det finns emellertid en betydande åsiktsskillnad mellan de fyra socialdemokratiska debattörerna. Sven Lindberg vill ha en leveransplikt – och det var också Svante Lundkvist inne på – medan Rune Johansson, tydligen vis av tidigare erfarenheter, är litet mera försiktig i sina slutsatser.

Vad innebär då en leveransplikt beträffande skoglig råvara? Jo, naturligtvis också att staten måste föranstalta om en skyldighet att motta de levererade kvantiteterna. Det innebär att man måste gå in i företagen, föreskriva produktionsplaner och – vad mera är – helst också föreskriva leveransplaner. Jag gratulerar den som skall ge sig ut i en sådan planering för svensk export av skogliga produkter, massa och sågade varor. Glöm inte, mina vänner, att Sverige ju ändå är så beroende av exportmarknaderna! Det är ju det som gör att vi befinner oss i den nuvarande situationen. Isolerar vi oss från den verkligheten, spelar det ingen roll hur diskussionen faller ut. Det är marknaden som styr möjligheterna att upprätthålla produktionen i våra industrier. Låt oss överge illusioner som att man genom att införa leveransskyldigheter skulle kunna klara hela denna produktionskedja!

Det kan väl också vara ett svar till Svante Lundkvist.

Självfallet skall man i en aktiv skogspolitik, som vi är beredda att medverka till, se till att skogsägarna spelar med helhjärtat och att det blir en kontinuerlig produktion i skogsbruket. Jag vill betona att det är angeläget, och jag är alltså beredd att medverka till detta. Men att tro att man gör det genom att detaljreglera denna bransch är att hänge sig åt illusioner.

Jag vill till Rolf Sellgren säga att jag ansluter mig till hans uppfattning att vi har anledning att noga överväga vidareförädling. Att jag inte i mitt interpellationssvar berörde den frågan beror på formuleringen av de ställda frågorna. I det näringspolitiska program för skogsindustrin som vi f. n. arbetar med i industridepartementet spelar självfallet vidareförädlingen av våra

skogsprodukter en avgörande och central roll. Så är fallet ur regionalpolitisk synvinkel och ur sysselsättningssynpunkt men också i det långa loppet när det gäller utvecklingen av vår handels- och bytesbalans.

Men också detta är en fråga som är litet mer komplicerad, eftersom den stora marknaden för svenska skogsprodukter är EG-området och där är, som alla känner till, importförutsättningarna starkt reglerade.

Får jag avslutningsvis, herr talman, säga att jag tror att vi skall slå fast att skogsbranschen inte befinner sig i någon långsiktig kris. Den är i ett skede av mycket allvarliga likviditets- och soliditetsproblem, men perspektiven är på något längre sikt ändå ljusa. Vi vet att svensk skogsråvara kommer att behövas i framtiden och att bara man klarar de svåra år som vi nu befinner oss i – 1978 och sannolikt även 1979 blir besvärliga år – skall denna industri kunna utvecklas och ge ett väsentligt bidrag till sysselsättningen i framtiden.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s):

Herr talman! Att söka dra den slutsatsen, som herr Åsling nu gjorde, att vi på socialdemokratiskt håll inte skulle vara överens om en planering för skogsindustrin är mycket långtgående och helt felaktigt. Vi arbetade ju, som jag nämnde, i den tidigare regeringen med utredningar i syfte att åstadkomma ett skogspolitiskt program, där man fick förutsätta en ramplanering och där samhället måste spela en betydelsefull roll, dock i samverkan med företag och anställda. Efter hand som vi får detta material kommer vi från vår sida också att presentera utredningar och förslag.

Sedan var det så, herr talman, att jag i huvudsak ägnade mig åt själva principfrågan om hur man skall kunna genomföra en strukturanpassning av ett viktigt område, i detta fall skogsindustrin, på ett som vi vill beteckna socialt acceptabelt sätt. Jag vill framför allt diskutera hur vi skall ge ett sådant uttalande mening och innehåll. Jag erkänner att det inte är lätt. Vi får kanske pröva oss fram med olika metoder och åtgärder. Men jag vill hänvisa till vad som har gjorts på andra områden. Handelsstålsindustrin är ett exempel som man borde ta vara på och som man också borde anpassa till andra verksamheter. Det är ingen insinuation, herr industriminister. Jag bara noterar att den delen av problemet inte har ägnats någon större uppmärksamhet i svaret, annat än att "regionalpolitiska medel skall stå till förfogande", att man "fortsätter med utredningar", att man "tillkallar ytterligare en arbetsgrupp." Men måste vi ändå inte ägna detta mer uppmärksamhet ju mer vi är beredda att låta samhället gå in stödjande med kapital? Det är ju fråga om miljardbelopp, som i form av lån och garantier skall ställas till förfogande för denna industri. Är det då inte rimligt att ställa motkrav? Jag har naturligtvis observerat att regeringen i propositionen 123 har ställt vissa villkor för industrin, nämligen att företagen själva skall svara för en fjärdedel av garantibeloppet. Det är såvitt jag kan förstå praktiskt taget skraddarsytt för den skogskooperativa rörelsen. Det har jag i och för sig ingenting emot. Det är ett försök att lösa ett problem.

Men när det gäller de anställda människorna i verksamheten, de som faktiskt också skall vara med och betala en del av detta, så har de inte ägnats

uppmärksamhet på det sätt som jag anser riktigt, nämligen att man diskuterar om det inte är rimligt att, under tiden som man arbetar med en långsiktig strukturplan, söka upprätthålla verksamheten så långt det är möjligt. Och när företagen visar förluster i de här verksamheterna, får samhället vara berett att ta ett ekonomiskt ansvar för att man på det sättet upprätthåller en produktion och ge det tidsutrymme som vi eftersträvar för diskussioner om verksamheten. Är den nödvändig? Kan man, som jag sade, bromsa eller kan man förlänga bromssträcken? Var skall man kunna få etableringsindustrier? Och så vidare.

Det är det som jag tycker att ni, herr industriminister, ägnar alldeles för litet uppmärksamhet åt. Jag hoppas att jag inte skall behöva tolka de uttalanden som görs i svaret, och heller inte dem som har gjorts i tidningarna, på det sättet att ni finner det helt acceptabelt att företagen varslar om nedläggningar och avskedanden som leder till ödeläggelse av hela samhällen, utan så att vi får vara beredda att diskutera vilka krav som samhället, i anslutning till det stöd samhället är berett att ge företagen skall ställa på företagen. De måste också ta sitt fulla sociala ansvar för de anställda och de regioner i vilka de har sina verksamheter. Det är det problemet jag ville ta upp, och jag ville diskutera och rekommendera åtgärder som vi har provat på annat område. Är industriministern verkligen av den uppfattningen att motsvarande åtgärder är omöjliga att tillämpa? Men vad vill ni då ge för innehåll åt uttrycket "en socialt acceptabel strukturanpassning"? Det är det som är det principiellt utomordentligt intressanta problemet.

Att vi här skall syssla med en långsiktig planering är i och för sig inte märkligt, eftersom det visat sig att inom ett område där vi kan avläsa en okontrollerad utveckling denna leder fram till en produktionskapacitet som vida överstiger råvarukapaciteten. Här är det nödvändigt att vi får en långsiktig planering.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag skall kommentera ett par saker i inudstriministerns senaste anförande.

Han sade att enheter som bedöms ha en framtid inte får slås ut. Vi måste följaktligen försöka klara överlevnadsproblemen. Då vill jag fråga: Hur skall man kunna lösa överlevnadsproblemen i ett län med 22–23 sågverk utan eget skogsinnehav, alltså s. k. köpsågverk? Det måste vi få ett mer konkret besked om. I Värmland kommer vi av allt att döma i framtiden att leva med ett enda stort skogsbolag plus en alltmer dominerande skogsägarrörelse i form av det mäktiga Vänerskog. Hur skall då köpsågverken i det inre av Värmland över huvud taget kunna få sågtimmer, om inte någon form av styrmedel tillskapas?

En annan fråga som industriministern var inne på var att skogsägarna helhjärtat måste hjälpa till att förse industrin med skogsråvara. Då kommer jag in på något som Sven Lindberg tangerade här, nämligen att vi upplever det som ett stort problem när skogsägarna inte finner det intressant att avverka sin skog trots att detta i många fall vore motiverat ur skogsvårdssynpunkt.

Som jag ser det kan vi med den råvarubrist vi har inte passivt låta dem som äger skogen få pressa Sverige ner på knä på grund av att de inte vill avverka.

Vi är nu inne på det fjärde lågkonjunkturåret, och jag anser att alla måste vara med och ta sitt samhällsansvar. Som någon antytt här är ju skogen vår enda förnyelsebara råvara, varför vi måste se till att den medverkar till att hjulen kan hållas i gång.

Industriministern säger också att vi måste kompensera de bygder som eventuellt förlorar arbetstillfällena, kanske på grund av att sågverk läggs ned, med annan sysselsättning och att denna sak skall kartläggas. Min fråga är då: Vilka deltar i den kartläggningen? Jag sade tidigare att det är nödvändigt att facket är med. Det är också nödvändigt att kommunerna får delta i detta arbete, särskilt de kommuner som drabbats av nedskärningar, något som vi fått bevittna bl. a. i mitt län.

Industriministern har ställt 600 milj. kr. till Uddeholms förfogande, men de pengarna har Uddeholmsbolaget inte lyft. Min fråga är: Anser industriministern att man i ett svårt sysselsättningsläge i ett län kan använda, om inte hela beloppet så åtminstone någon del av dessa pengar för att skapa nya jobb, t. ex. genom att tillföra den nya regionala utvecklingsfonden, som skall börja sin verksamhet den 1 juli i år, de pengarna? Kan man låta denna utvecklingsfond få del av pengarna för att på så sätt kunna medverka till att nya arbetstillfällena skapas på de platser där jobben försvinner, exempelvis genom att ett sågverk läggs ned?

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Rolf Sellgren hävdade att massaindustrin och sågverksnäringen inte i större utsträckning konkurrerar om skogsråvaran. Detta är en sanning med modifikation, herr Sellgren! En undersökning som för bara ca ett och ett halvt till två år sedan gjordes i vissa företag visade att det vid massatransporterna till företagen förekom en inblandning av 12–15 % sågtimmer i billassen. Detta kan bero på slentrian, dålig sortering osv., men det belyser nödvändigheten av en långsiktig planering, som kan visa hur vi bäst bör använda virkesråvaran.

Till industriministern vill jag säga att när jag läste svaret och jämförde det med det svar jag fick av industriministern när vi hade en frågedebatt i samma ärende för bortåt två år sedan, så gjorde jag den lilla reflexionen att det har skett en sinnesförändring hos herr industriministern som nästan fick mig att utbrista: Fortsätt så, så blir ni en god socialist!

Men det var kanske tur att jag inte sade det, för jag förstår ju nu att någon sådan utveckling inte är på gång.

När det gäller beskrivningen av råvarubristen var herr Åsling inte överens med mig. Jag vill nog hävda att min beskrivning är den riktiga, låt vara att det finns fall där man haft svårt att klara leveranserna på grund av dålig lönsamhet. I de allra flesta fall är det emellertid inte timmeravverkningen som det är fråga om. Man torde i varje fall inte kunna hävda att så skulle vara fallet nere i Småland, eftersom man nyligen kunde läsa om ett sågverk som

bara går med 60 % kapacitet på grund av att man där har råvarubrist.

Råvarubristen är inte längre så påtaglig när det gäller Jämtlands län, hävdade herr Åsling. Låt mig då tala om att jag använde den lediga veckan som riksdagen har till att åka runt till sågverken i länet, och jag konstaterade då att råvarubristen är påtaglig, även om den inte är lika stor som den var för ett eller två år sedan. Och jag tror att industriministern kan hålla med mig om att en prisreglering som medförde jämnare priser över ett långt antal år skulle innebära att de här problemen inte uppstod på samma sätt och lika markant.

Herr Åsling avvisar också frågan om att införa en leveransplikt för sågverken och talar om att det skulle innebära detaljreglering. Samtidigt hävdar herr Åsling att han i likhet med mig är angelägen om att sikta på att få en ökad förädling av skogsråvaran inom länet och att han är beredd att göra insatser i den riktningen. Men när vi för ca ett och ett halvt år sedan hade en konferens med representanter från sågverken, myndigheterna och skogsbruket i länet och tog upp den här frågan, då fick vi till svar från samtliga representanter från skogsbruket, inberäknat de två representanterna från NCB, att de inte kunde lova att öka sina leveranser av sågtimmer till sågverken i Jämtlands län. Tvärtom framhöll de flesta – och däribland just de två representanterna från NCB – att risken var påtaglig för att de i framtiden skulle bli tvungna att minska leveranserna. Hur skall vi mot den bakgrunden kunna öka sysselsättningen inom skogsnäringen i Jämtland? Hur skall vi kunna leva upp till de föresatser som regeringen själv har fattat när det gäller kraven på planeringen i länsstyrelsen? Vilka medel får vi för att kunna leva upp till de önskemål som regeringen framställer?

Det jag föreslår behöver naturligtvis inte, som herr Åsling säger, innebära någon som helst detaljreglering. Låt oss först och främst konstatera att om vi kunde klara en långsiktig planering för den framtida utvecklingen och strukturomvandlingen av skogsindustrin, då skulle vi i stor utsträckning kunna undvika detaljgripanden. Men under tiden vi omstrukturerar skogsindustrin måste vi självfallet se till att vi på något sätt klarar de industrier som vi vill ha kvar. Om staten tar initiativ till att införa leveransavtal, då borde det inte vara omöjligt att komma överens med skogsägarna och råvaruproducenterna om en rimlig fördelning av råvaran, i synnerhet till de industrier som vi avser att ha kvar på sikt.

Jag måste slutligen ställa frågan: Hur skall vi strukturomvandla så att vi tillvaratar de regionalpolitiska intressena? Vem skall ha det avgörande inflytandet? Är det skogsägarna, är det kapitalägarna eller är det samhället? Eller avser statsrådet Åsling att lägga fram något förslag, enligt vilket man kan få ett samspel och en samplanering mellan skogsägarna, kapitalägarna, samhället och de anställda i företagen?

Jag frågar på nytt: Är det rimligt att de som äger skogen skall avgöra vilka skogsindustrier som skall vara kvar? Är det rimligt att de som har kapitalet att skaffa råvaran skall avgöra vilka skogsindustrier som vi skall ha kvar i framtiden?

Nr 107

Måndagen den
3 april 1978

---

*Om skogsindustrins
framtid*

Måndagen den
3 april 1978

*Om skogsindustrins
framtid*

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Industriministern sade att man nu inom departementet håller på att kartlägga situationen för sågverksindustrin. Det är bra, för vi begärde en kartläggning redan i fjol i vår motion som avvisades av den borgerliga majoriteten i riksdagen.

Industriministern säger vidare att det är självklart att de nedläggningar som kan bli nödvändiga, exempelvis på sågverkssidan, måste ske i socialt acceptabla former. Vi vet ju att i de orter och områden där vi har den här typen av verksamhet är det inte lätt att göra nedläggningar i socialt acceptabla former. Det är nämligen svårt att få annan verksamhet lokaliserad till de områdena. Det borde därför vara naturligt att i första hand sikta på överlevnad för verksamheter som redan finns där och som bygger på naturliga förutsättningar, nämligen på skog och skogsråvara. Det går inte att lösa överlevnadsproblem för ett sågverk utan tillgång till råvara. Det är ju i första hand råvaran som skall göra det möjligt för ett sågverk att överleva. Därför skulle jag också vilja ha svar på den mycket raka fråga som jag ställt: Skall det uteslutande vara branschen som skall bestämma hur vi skall utnyttja våra råvarutillgångar och hur vi skall hushålla med råvarutillgångarna, eller är industriministern nu beredd att erkänna att det måste bli fråga om någon typ av planerad hushållning under samhällets ledning?

Rune Johansson har här pekat på att staten i olika sammanhang kommer att ge stöd till skogsbruk och skogsindustri. Det borde vara möjligt att genom avtal, överenskommelser och villkor skapa sådana förutsättningar att man i varje fall kan rädda råvaran till en typ av verksamhet som vi alla är överens om måste skyddas ur regionalpolitisk synpunkt. Industriministern sade att vi inte skulle ägna oss åt illusioner. Om vi inte är beredda till den typ av insatser som jag här berört, herr industriminister, blir hela den regionalpolitik som industriministern har ansvaret för en illusion.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Diskussionen om planeringen och ambitionen i planeringen är ju central. Efter att har lyssnat till debattörernas första anföranden och sedan till deras inlägg alldeles nyss noterar jag att man ju snabbt har prutat hälften. Det verkar inte som om socialdemokratin gjort riktigt klart för sig vad som ligger bakom det ofta upprepade kravet på planering, planmässighet och planhushållning. Nu talar Rune Johansson i Ljungby försiktigtvis också om ramplanering.

Det måste ju finnas en planering – och den typen av planering är jag beredd att medverka till – som är medveten, som grundar sig på ekonomiska fakta och som har någon uppgift att fylla även utanför debatten i den här salen.

Sven Lindberg sade i sitt första inlägg att en planering måste grundas på leveranstväng i fråga om råvara. Jag ställde alltså frågan: Hur skall det konstrueras? Den fick jag inget svar på. Svante Lundkvist var inne på samma tema, och jag förmodar att Rune Johansson accepterar detta, eftersom han förutsätter att socialdemokraterna är överens. Och menar ni allvar med dessa påståenden innebär det att man måste ha en produktionsplanering. Annars är

ett leveranstvång ganska verkningslöst. Det betyder att man skall gå in i alla de här sågverken och göra produktionsplanering. Jag vet inte om Gunnar Olsson när han kommer hem till sina Värmlandssågverk blir mottagen med ovationer om han säger: Nu skall ni inte bara garantera råvaror, utan ni måste också planera för produktionen och planera marknaden.

Man måste vara beredd att löpa linan ända ut om det här skall vara en meningsfull debatt. I själva verket måste den planering som skall till och som vi håller på med i industridepartementet grunda sig på ett samförstånd mellan fackföreningsrörelsen, branschföretagen och samhället. Vill man föreskriva en grupp speciella planeringsinsatser måste man vara beredd att göra det för hela näringen, och ni vågar inte stå upp och säga att ni är beredda att gå in i varje litet sågverk och föreskriva hur deras produktion skall läggas upp, vilket sortiment de skall ha för att de skall få plats på marknaden – som tydligen också måste planeras. Det är det här jag kallar illusioner. Vi måste få en bättre realism i den här debatten.

När det sedan gäller det arbete vi bedriver vill jag betona för Rune Johansson att vi självfallet kommer att ställa krav på de företag som kommer i åtnjutande av statligt stöd – det må vara likviditetsstödet eller någon form av soliditetsstöd. Och målsättningen där är att upprätthålla sysselsättningen. Men om man skulle följa en modell som socialdemokratin ofta marknadsför, dvs. att låsa eller "frysa" sysselsättningen – t. ex. i tekobranschen – på en oförändrad nivå, då skulle man därmed också låsa alla de strukturanpassningar som är ofrånkomliga, som inte behöver vara dramatiska men som ändå måste ske fortlöpande i företagens dispositioner om de skall bli effektiva. Den socialdemokratiska linjen är ur den synpunkten helt orealistisk och den har dess bättre i realiteten inget stöd i fackföreningsrörelsens principiellt mycket positiva attityd till strukturella förändringar.

Här måste man alltså, Rune Johansson, söka sig fram på precis samma sätt som man har gjort tidigare, försöka klara de aktuella problemen, försöka så långt det över huvud taget finns ekonomiska resurser att klara sysselsättningen. Men det vore olyckligt att låsa strukturen, och det skulle vi dyrt få betala i framtiden. Det är på det sättet man slår vakt om möjligheterna att göra socialt acceptabla förändringar. Vår ambition därvidlag är minst lika långtgående som den förra regeringens.

Sedan en parentes. Rune Johansson sade att det likviditetsstöd vi föreslagit var skraddarsytt för skogsägarföretagen. Det är helt fel. Det är skraddarsytt för att vara acceptabelt ur handelspolitisk synpunkt och tillgodose de problem som finns i företag som drabbats speciellt av likviditetsproblem i den här konjunkturutvecklingen. Socialdemokraterna har väckt en motion om förbättring av detta likviditetsstöd, och vi får ta upp diskussionen om den senare.

Jag skulle vilja säga till Gunnar Olsson att den utredning eller kartläggning av sågverken som Johan Åkerman sysslar med har en referensgrupp knuten till sig. Facket centralt är involverat och har all information i det här sammanhanget. Men det är ingen utredning i egentlig mening utan en kartläggning som vidtas som en beredskapsåtgärd i det näringspolitiska

program vi sysslar med, och den har anknytning till de strukturella förändringar som sker under hand.

Uddeholmslånet går självfallet inte att förändra. Om det blir en omförhandling är det betingat av att planerna för fusionen mellan Uddeholm och Billerud på något sätt förändrar de grundläggande förutsättningarna. Att tänka sig att använda det lånet för andra insatser är helt uteslutet.

I Värmland har det med regeringens medverkan gjorts mycket betydande insatser, som jag tycker att Gunnar Olsson någon gång skulle kunna ge ett erkännande. Värmlandsdelegationen har redskap i sin hand, inte bara den nya utvecklingsfonden utan också huvudkontoret för Regionalinvest i området; det bör kunna ge effekt på sikt.

Till Sven Lindberg och Svante Lundkvist vill jag slutligen säga att när man för diskussionen om planmässighet i råvarutillgången måste man ändå som bakgrund ha marknadförutsättningarna. I olika produktionsled måste då lönsamheten, dvs. marknadsförutsättningarna, slå igenom. Jag tror inte problemen på råvarusidan vore så stora om bara marknaden för de förädlade produkterna vore sådan att man hade den betalningsförmåga som man behöver för att få fram all den råvara som finns, också i marginalområdena, också i de s. k. nollzonerna. Korstransporter och rotpostköp i helt andra landsdelar, som stör marknadsbildningen för småsågar i annan ort, är icke acceptabla. Sådana orimligheter förutsätter jag att en ansvarsmedveten bransch själv skall kunna ta itu med – det är ingenting som i och för sig ökar råvarutillgången; det bara stör marknadsbildningen.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s):

Herr talman! Det här med planering är kanske ändå inte så märkligt som herr Åsling vill göra det till. Jag har framhållit att skogsindustrin med hänsyn till råvarutillgångarna och kapaciteten är ett mycket lämpligt område för en planeringsuppläggning. Frågan är sedan hur man skall lägga upp denna planering. Det är inte minst ett rationellt beslutssystem inom företagen som vi eftersträvar. Samordningen mellan samhället, företag och de anställda är en viktig del av detta. För framtiden hoppas vi att samhällets företrädare och de anställda får tillfälle att delta i diskussionen och besluten om planeringen för framtiden.

Det som skiljer oss åt i debatten hur vi skall ge uttrycket "socialt acceptabla former för en strukturanpassning" ett vettigt innehåll är uppenbarligen att vi företräder meningen att samhället och de anställda redan nu skall komma in, under det att herr Åsling mera lutar till företagen och deras egen bedömning – trots att han arbetar med en långsiktig strukturplan och utredningar som skall ligga till grund för regeringens proposition så småningom. I dag kan man inte säga att de beslut om nedläggning och avskedanden som fattas i företagen stämmer väl överens med det som kan komma i en långsiktig strukturplan.

Det är den bedömningen vi vill få till stånd. Vi vill inte konservera företagen. Vi är helt överens med fackföreningsrörelsen – försök inte att skilja oss åt på den punkten! De förslag vi framlagt – inga nedläggningar så länge

man diskuterar strukturplanen, stöd till företagen om de drabbas av förluster på grund av att de skall fortsätta produktionen – är vårt parti och fackföreningsrörelsen helt överens om. Vi har försökt ta upp detta till en seriös diskussion. Medborgarna skall engageras i den uppgiften att ge stöd åt företagen för att bevara sysselsättningen. Då har vi rätt att ställa krav på företagen men också naturligtvis skyldighet att uppmärksamma företagens problem. Det är detta som vi vill göra med de förslag och propåer som jag under debattens gång har fört fram.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag vet inte vem av oss som har pratat hälften av vad han sade i sitt inledningsanförande – jag har lyssnat på debatten, och jag kan inte finna att någon av oss har gjort den prutningen.

Jag har tagit fasta på ett uttalande som jag fäster rätt stort avseende vid. Industriministern säger att det är angeläget att skogsägarna spelar med när det gäller att förse industrin med skogsråvara. Det uttalandet måste väl tolkas så att industriministern tar avstånd från de skogsägare som säger att "vi avverkar när det passar oss och det skall inte myndigheter och samhälle lägga sig i"?

Den 16 september förra året sade Nils Åsling att "nu är skutan flott och seglar med förlig vind" – detta sedan statsrådet hade ställt 600 milj. kr. till Uddeholms föfogande. I dag vet vi hur det har gått. Bolaget har ännu inte lyft pengarna. Om fusionen Billerud–Uddeholm innebär att pengarna inte behöver lyftas, kan man då inte tänka sig att medlen kan komma till användning för att skapa nya och säkra jobb i Värmland i stället för dem som vi vet försvinner?

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! När man lyssnar på Nils Åsling får man intrycket att han är emot planering därför att han är rädd för hur han skall bli mottagen på hemmaplan. Och han hävdar att vi inte heller vågar tala om hur planeringen skall gå till, vi vågar inte stå upp och säga att "det här företaget har ingen framtid". Jag har i mitt första inlägg redovisat hur det ser ut inom skogsindustrin – den överetablering som finns och den brist på råvara som vi kan räkna med i framtiden. Mot den bakgrunden måste Nils Åsling inse att vi inte är så blåögda att vi pratar om en planering utan att vara medvetna om att den i vissa sammanhang kommer att få konsekvenser för de anställda och de orter där industrierna finns. Men planeringen kan göras i samband med att man sätter in samhällsåtgärder för att klara ut de problem som uppstår.

Tror Nils Åsling verkligen att vi inte vågar tala om effekterna av en planering? Jag har varit med om en strukturomvandling i skogsbruket där utvecklingen har gått från yxan och svansen fram till de avverkningsmaskiner som vi har i dag. Varken jag eller någon annan inom Skogsarbetarförbundet ansvarig har tagit ett steg tillbaka och sagt att vi inte skall ha en vettig strukturutveckling på grund av de konsekvenser av en eller annan art som den skulle kunna få. Vi har med de små möjligheter som vi har haft

försökt avväga vad som varit det bästa och försökt påverka planeringen därefter. Vi är beredda att göra precis detsamma när det gäller den strukturomvandling som nu är nödvändig i skogsindustrin.

Nils Åsling säger att vi bara pratar om hur denna planering skall gå till – vi vill inte tala om hur den skall se ut. Det är knappast vår uppgift att i detalj försöka redovisa hur den skall se ut, men om Nils Åsling önskar det skall jag gärna bidra vid ett tillfälle då vi har mer gott om tid. Men det vore kanske ändå litet oklokt – denna planering skall väl ske i samråd mellan facket, företagen och samhället?

Herr Åsling talar om en planering i samförstånd som man håller på med inom regeringskansliet. Det är bra. Fortsätt att planera, herr Åsling, och planera i samförstånd. Men tala gärna om för oss vad som ingår i denna planering. Vilka medel vill Nils Åsling använda för att lösa de problem vi har framför oss? Det är en av de frågor vi ställt i dag, och de frågorna vill vi ha svar på.

Låt mig ställa en fråga, herr Åsling: Skulle inte t. ex. NCB ha blivit bättre mottaget i länet Jämtland om man för sju åtta tio år sedan förutsagt den troliga utvecklingen för de industrier som nu är nedlagda eller på väg att läggas ned – jag är övertygad om att man inom företagen var medvetna om utvecklingen – i stället för att invägga människorna i tron att den här industrin kommer att bli kvar? Det är de svar vi fått på frågor vi ställt. Helt plötsligt kommer man sedan och säger: Nej, nu går det inte längre, nu måste vi lägga ned.

Det hade varit bättre att på ett tidigt stadium, när man visste vad utvecklingen skulle leda, ge människorna besked om detta och tala om att så kommer det att bli. Då hade man givit människor och samhälle möjlighet att planera och försöka motverka de negativa effekter en sådan utveckling får. Det är detta vi diskuterar, herr Åsling, det är vad vi vill åstadkomma och vad vi vill diskutera medel för. Vi är inte alls rädda att ta på oss ett ansvar i det här sammanhanget.

Vore det orimligt, herr Åsling, att när man diskuterar ekonomiskt stöd till skogsindustrin ställa ultimatum: Vi är från statens sida beredda att medverka med de eller de insatserna under förutsättning att ni är beredda att garantera sågverken i Jämtlands län den råvarutillgång de behöver under det övergångsskede då vi planerar för den framtida utvecklingen. Jag är övertygad om att företagen skulle vara beredda att ställa upp och lämna de garantierna om de fick göra det i samråd när man diskuterar olika stödformer. Det är inte märkvärdigare än så. Men tydligen vill inte herr Åsling vara med och diskutera de olika planerna, för han är rädd att han skall möta några negativa människor någonstans. Den rädslan, herr Åsling, kan man aldrig springa ifrån, den får man lov att stå ut med.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Det är självklart att vi från socialdemokratisk sida också anser att det är bra om vi kan lösa den här typen av frågor i samförstånd mellan näringen, de anställda och företaget. Men vi vet av erfarenhet – erfarenheter

som inte minst industriministern gör varje dag – att man hamnar i lägen där samhället kan behöva vara rustat på sådant sätt att man kan säga: Här får samhället lov att ta över, ta ansvaret och göra en insats för att lösa problemet.

När det gäller planeringen på det här området har industriministern i varje fall i dag inte sagt att han inte accepterar den ordning vi införde med hänsyn tagen till råvaruförsörjningen, att vi fick lov att utnyttja 136 a § när det gällde utbyggnaden för att inte få en ännu större spännvidd mellan å ena sidan tillgång på råvara och å andra sidan den industriella kapaciteten. Där är alltså, såvitt jag förstår, industriministern beredd att planera. Men när det gäller att sörja för att verksamheter som redan finns och är av den karaktären att vi kan vara överens om att det är ett oavvisligt krav för en bygd om den över huvud taget skall kunna leva vidare och ha arbetstillfällen att en viss verksamhet får råvara, exempelvis en såg, då ser sig inte industriministern några möjligheter, i varje fall inga möjligheter att ta ansvar för detta från samhällets sida.

Då måste jag tyvärr dra den slutsatsen att industriministern fortfarande har den inställning han gav uttryck för när vi träffades i fjol, nämligen att han inte anser sig kunna lägga sig i vilka sågverk som skall läggas ner. Jag beklagar den inställningen hos den som har ansvaret för regionalpolitiken i det här landet.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag har här försökt klara ut begreppen bakom det något yviga talet om planering som man möter från socialdemokratins sida i bransch efter bransch, och jag har då fått ett konkret besked – summa ett besked. Det kom från Sven Lindberg med instämmande av Svante Lundkvist och Gunnar Olsson och innebar att man här skulle behöva införa leveranstvång när det gällde råvaran. Det var utifrån det intressanta påpekandet som jag drog slutsatsen, att om man vill ha en planering grundad på den typen av detaljreglering måste man föreskriva företagen hur stor produktionen skall vara. Man bör också rimligen vara så konsekvent att man då planerar utbudet eftersom det är det som styr hela efterfrågekedjan. Man måste alltså ha marknaden i sin hand.

Vill ni fortsätta den diskussionen så tycker jag ni skall göra det i den här kvartetten tillsammans – det bör vara en angenäm diskussion för socialdemokratin. Men uppenbart är ändå att min företrädare i ämbetet, Rune Johansson i Ljungby, inte är beredd att hänge sig åt sådana illusioner.

Jag kan avslutningsvis säga beträffande denna debatt att jag instämmer med Rune Johansson. Den planering som måste till – vi är ett litet land och vi behöver planera användningen av våra resurser – skall ske i samverkan, och det är min bestämda mening att där skall facket, branschen och samhället vara med.

Jag noterar med tacksamhet att Rune Johansson säger att han inte vill medverka till att konservera något företags struktur – man kan alltså inte djupfrysa situationen i en bransch eller ett företag. Man måste försöka lösa de primära sysselsättningsproblemen under hand med de åtgärder och de

redskap man har. Sedan får man acceptera att strukturella förändringar fortlöpande måste ske. Jag är tacksam för att Rune Johansson har gett uttryck för de här sansade synpunkterna, som jag helt instämmer i. Planeringsdiskussionen överlåter jag åt herrarna att fortsätta internt.

RUNE JOHANSSON^M Ljungby (s):

Herr talman! Planeringsdebatten kommer igen, herr Åsling. Vårt parti och LO har en gemensam utredning och vi kommer så småningom att bli klara att presentera hur vi ser på hela detta problemkomplex. Vi får sannerligen tillfälle att fördjupa oss i både sättet för och omfattningen av planeringen.

Till slut vill jag, herr talman, ställa mig själv frågan: Hur skall nu medborgarna – mina vänner nere i Delary, Strömsnäs bruk och Lessebo, de i Värmland och Jämtland – uppfatta det besked som industriministern har lämnat på själva huvudfrågan, om hur vi skall genomföra en strukturanpassning i socialt acceptabla former? Vilken vägledning får de av denna debatt? Kan den stilla deras oro?

När jag läser i lokaltidningarna från Kronobergs län om industriministerns besök i går står det bl. a.: Något besked om Strömsnäs bruk eller Delary hade inte industriministern. Herr industriministern hade det inte heller i dag, i varje fall inget besked som skulle kunna lugna dem, som skulle kunna säga att det finns ändå en framtid för dem nere i Strömsnäs bruk och i Delary.

Herr Åsling vill vara med om att staten betalar till företagen men att företagen bestämmer. Det är på den punkten vi säger att samhället, staten, de anställda skall vara med och bestämma. Låt oss göra det i samförstånd, i en process som vi är överens om kan betecknas som socialt acceptabel. För den åsikten, för det programmet kommer vi att slåss.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Industriministern ville nu använda sig av tekniken att tolka in olika meningar i de inlägg som å ena sidan Rune Johansson i Ljungby och å andra sidan vi tre övriga socialdemokrater gjort. Jag kan bara upplysa industriministern om att vi alla fyra sitter tillsammans i den arbetsgrupp som Rune Johansson nyss nämnde. Vi arbetar gemensamt med programmet, och våra synpunkter sammanfaller helt i de här frågorna.

Vi tre övriga – om jag får använda det uttrycket – har inte talat om någon detaljplanering. När industriministern använder uttrycket leveransplikt och för sin del skall tolka det så, utgår han ifrån att man i botten för diskussionen om hur en planerad hushållning bör se ut skall ha någonting som heter leveransplikt och att man sedan måste diskutera hur man skall planera.

Vad vi utgår ifrån och kommer att redovisa är att vi skall ha en ramplanering. Vi kommer att hamna i lägen där vi kanske inte kan klara råvaruförsörjningen för vissa betydelsefulla anläggningar genom samförstånd, diskussioner och försök att träffa avtal. Skall vi då överge dessa företag? Det gäller ju den yttersta konsekvensen. Eller skall vi försöka finna någon form där vi inte bara ställer lokaliseringsspengar till förfogande för sysselsättningen utan också skapar möjligheter för företagen att få tillgång till

den råvara som de behöver för att kunna fungera?

Det är i det sammanhanget som jag för min del i ett inlägg – i full anslutning till Rune Johanssons påpekanden – sagt: Här sitter staten och lägger ut pengar på skogsbruket och skogsindustrin. Det borde finnas möjligheter att förknippa dessa pengar med sådana villkor att vi kan lösa den här typen av problem så att vi kan rädda försörjningen för dessa verksamheter ute i våra glesbygder. Det är rimligt att begära att industriministern visar intresse för sådana lösningar.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte heller fortsätta planeringsdebatten. I den kunde nog industriministern bukta hela dagen. Jag får väl inbjuda honom till någon planeringskonferens, så att vi kan diskutera dessa frågor utanför kammaren.

Jag vill dock understryka att Nils Åsling kanske borde läsa mitt anförande. Jag sade att jag är medveten om att ingen död hand kan läggas över strukturomvandlingen inom skogsindustrin – den måste fortsätta och den är nödvändig. Jag ber att få upprepa det.

När det sedan gäller råvarusituationen och den framtida förädlingen i mitt eget hemlän, Jämtland, så har jag konstaterat att den kommer att ligga på 15 %. Vi vill behålla den på minst den nivån och helst öka den. Men herr Åsling är inte beredd att ställa upp för att trygga råvaran för detta.

Vi diskuterar rätt ofta en vidareförädling av skogsprodukter. Men det blir en meningslös diskussion så länge vi inte är beredda att medverka till att vi har en råvara att förädla till de produkter som vi redan har i dag, för att därefter kunna vidareförädla ytterligare.

Jag kan ju gå hem och glädja jämtlänningarna med att herr Åsling ville medverka till en ökad förädling av skogsprodukter i Jämtlands län. Men hur det skall gå till, det vill han inte tala om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om det statliga stödet till varvsindustrin

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Per Bergmans* (s) den 3 mars anmälda interpellation, 1977/78:139, och anförde:

Herr talman! Per Bergman har frågat mig om jag är beredd att närmare redovisa vad som har förevarit vid överläggningarna mellan de svenska och norska regeringarna om stödet till den svenska varvsindustrin och de konsekvenser resultaten av överläggningarna kan få för sysselsättningen vid de svenska varven.

Riksdagen beslöt våren 1977 – med ändring av regeringens förslag i propositionen 1976/77:139 om stöd till beställare av fartyg – att stöd i särskilda fall skall kunna utgå också när det gäller utländska beställningar vid svenska varv.

*Om det statliga
stödet till varvsin-
dustrin*

I enlighet med beslutet ansökte några norska rederier hos fullmäktige i riksgäldskontoret om beställarstöd. Den norska regeringen motsatte sig i hänvändelse till regeringen att sådant stöd lämnades, bl. a. med hänvisning till OECD-reglerna.

Överläggningarna i frågan ledde till att regeringen meddelade den norska regeringen att ansökningar om beställarstöd till norska rederier fortsättningsvis inte skulle beviljas. I övrigt vill jag inte närmare kommentera överläggningarna.

Berörda svenska varv försöker f. n. omförhandla kontrakten med de norska rederierna. Innan dessa förhandlingar slutförts kan jag inte bedöma sysselsättningskonsekvenserna för de svenska varven.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Jag tackar industriminister Åsling för svaret.

Besviken blir man väl ofta när man från statsråd får svar på interpellationer och frågor, men jag vill trots det klart uttala att jag inte framställt den här interpellationen på andra grunder än att vi skulle få klarhet i frågan om överläggningarna med den norska regeringen. Det är en viktig bit som oroar många i den nuvarande situationen för de svenska varven.

Hitintills har det varit mer som enat partierna i varvsfrågorna än som skiljt dem åt. Fackets representanter har klart slutit upp bakom riksdagens ställningstagande och påtagit sig väldigt påfrestande uppgifter i sin verksamhet. Vi sätter stort värde på det, och jag vill göra klart att jag alltjämt har den utgångspunkten vid diskussioner om varvsfrågorna. Jag hoppas också innerligt att det skall bli allas vår utgångspunkt vid behandlingen av den redan mycket omtalade proposition som kommer i veckan och av den som skall komma i juni för behandling till hösten. Förändringarna i utvecklingen vid våra svenska varv är genomgripande, och det är viktigt att vi får en bred samling kring dessa ställningstaganden.

Som statsrådet säger har det på riksdagens eget initiativ enhälligt beslutats att vidga det s. k. beställarstödet att även gälla som det heter utländska beställare – om man nu skall kalla normmän för utlänningar. Så nära som både statsrådet och jag har till det landet betraktar vi inte normmännen som utlänningar i konventionell mening. Men de tillhör ju inte den svenska nationen. Utländska beställare skulle alltså också få stöd. Detta gällde framför allt de norska beställarna, som har haft en naturlig marknad här.

Enligt tidningarna fick vi veta att det skulle bli överläggningar mellan regeringarna i Norge och Sverige. Vi fick också veta att det kunde bli aktuellt att den här bestämmelsen inte skulle gälla för framtiden. Att detta skulle innebära mycket besvär för de svenska varven och att det har skapat stor oro var väl självklart. Det föreföll mig därför mycket naturligt att riksdagen, som hade fattat beslutet, skulle få vetskap om motiven och hur starka skäl som fanns för att förändra riksdagsbeslutet. Jag föreställer mig att statsrådet innerst inne själv tycker att det är skäligt att riksdagen får veta orsakerna till att man tagit bort det här innehållet i beslutet.

Jag skall inte göra någon värdering av det jag inte känner till, men för att få

---

*Om det statliga
stödet till varvsin-
dustrin*

bort misstankarna att det är ett misslyckat förhandlingsresultat kanske det vore bra om man kunde finna någon form för riksdagens prövning. Jag vill därför direkt fråga om statsrådet är villig att lämna en sådan information till riksdagen och i så fall i vilken form en sådan information kan lämnas.

Självklart aktualiserades min fråga mot bakgrund av att varvsdebatten varit mycket orolig under de senaste månaderna. Oron stiger självklart när sådana här budskap kommer. Det är klart att jag själv, som bor på den ort som drabbas hårdast av alla – och där riksdagsbeslutet innebär att varvskapaciteten på nybyggnadssidan från 1976–1979 skall minskas till hälften – blev speciellt orolig där när den diskussionen fördes. Det är väl förståeligt.

Det har talats så mycket i den här frågan utan att det har lämnats några som helst klara besked. Så sent som 1977 fattade riksdagen ett beslut som skulle gälla fram till 1979, om jag inte minns fel: 1978 skulle man skapa klarhet och 1979 skulle man ta ställning. Men redan är vi i gång med att omvärdera innehållet i det beslutet och kanske även med att undanrycka riksdagen förutsättningarna att vara obunden i sina ställningstaganden till hösten, när vi – ett år tidigare än beräknat – skall avgöra saken.

Det förs alltså en diskussion med inlägg av personer som har auktoritet i de här sammanhangen. Då kan man fråga sig, hur de som så att säga är i andra änden av tråden skall uppfatta situationen: varvsarbetarna och, för att gå vidare uppåt, de som skall sköta företagen och företagsledningarna.

För att ta propositionen 1, som skall komma i veckan, som exempel kan vi läsa i Svenska Dagbladet och Veckans Affärer att de har kunskaper om dess innehåll som inte återfinns i den presskommuniké som man kan få om man har förbindelser med pressläktaren; riksdagen har inte fått del av den. Härom dagen kunde vi läsa att verkställande direktören för Svenska Varv, som tydligen också har läst propositionen, har meningar om dess innehåll. Det är väl inte bra att så många vet så mycket om det som riksdagen inte vet någonting om men som den skall ta ställning till. Det bidrar inte till att skapa större klarhet i situationen som är besvärlig nog ändå, när en mängd påståenden flyger omkring som inte är verifierade i offentliga handlingar men som i och för sig borde ha underlag i kommande sådana.

Vi är ju lovade en proposition i juni som skall behandlas till hösten. Från i dag räknat kommer det att ta kanske sju åtta månader innan vi kan ta ställning till den, men redan förs alltså en mycket intensiv debatt - inte minst gör industriministern uttalanden i frågan - utan att vi har en aning om underlaget och förutsättningarna för de påståenden som görs. En del av dem är f. ö. litet lustiga; i Veckans Affärer kan man läsa att statsrådet delar meningen att ett storvarv måste läggas ner men att han inte har tagit ställning. Hur man kan få de två tingen att stämma överens må vara statsrådets sak, men nog låter det litet egendomligt.

Diskussionen rör både den tid som vi nu är mitt inne i – alltså perioden fram till nästa ställningstagande – och den proposition som kommer i veckan och som avser att hålla varven under armarna till dess att vi tar ställning. Självfallet är det dagens bekymmer, fram till det nya beslutet, som är avgörande. Därför är det väldigt oroande att höra att verkställande direktören

för Svenska Varv menar att propositionen – som han tydligen har tagit del av – inte täcker vad man behöver för att hålla verksamheten flytande tills riksdagen fattar ett nytt beslut om strukturen på Svenska Varv. Det beslut vi fattade så sent som 1977 har alltså inte giltighet längre. Hur skall man då kunna begära att de som är verksamma ute på fältet skall känna något nämnvärt förtroende för staten och dess agerande i den här frågan?

Det vore bra om statsrådet kunde ta tillfället i akt och bidra till att lugna den oro som råder bland varvsarbetarna, bland deras anhöriga och bland kommunalmännen i berörda kommuner genom att förklara, att 1977 års riksdagsbeslut – beslut hade fattats också tidigare, men det kompletterades och fick ytterligare inslag det året – skall gälla tills riksdagen på nytt beslutar om varvens framtid. Beslutet kommer nu ett år tidigare än vad som beräknats. Nog skulle man kunna ge sig till tåls med litet oklara uttalanden och i stället ge besked om att vad riksdagen har sagt senast skall gälla fram till dess nytt beslut fattas. Det besked som är knutet till förhandlingarna med den norska regeringen är en mycket viktig pusselbit i det sammanhanget.

I detta anförande instämde Kurt Hugosson (s).

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! De uttalanden jag gjort, herr Bergman, har varit knutna till det bokslut som Svenska Varv har framlagt. Utan att ta ställning till frågan hur man skall gå fram i denna bransch är det ändå ofrånkomligt att vi måste säga hur vi upplever den aktuella situationen utifrån det framlagda bokslutet. Jag beklagar om detta på något sätt har kommit att uppfattas så, att vi inom industridepartementet har gått händelserna i förväg. Så är inte fallet.

När det gäller hela frågan om varven och framtiden för varven, som Per Bergman vidgar interpellationen att röra sig om, vill jag betona att marknadsförutsättningarna styr utvecklingen. Den internationella marknadsutvecklingen har varit rätt dyster och orsakat pinsamma överraskningar för svensk varvsindustri, liksom för annan varvsindustri. Det är därför som perspektivet snabbt förändras. Det är av den orsaken vi är tvungna att långt tidigare än planerat göra en ny översyn av varvsnäringen. Varvsindustrins behov av kapitaltillskott, stöd och lånegarantier är ju exceptionellt stort jämfört med industrin i övrigt.

Marknadsförutsättningarna har alltså orsakat den här förskjutningen i handläggningen av ärenden som rör varven. Vi måste ta hänsyn till dessa marknadsförutsättningar om vi inte vill bygga upp en varvsindustri och låta den leva och utvecklas helt oberoende av förutsättningarna att kunna avyttra sina produkter. Av budgetmässiga skäl eller av kostnadsskäl kan vi inte tillåta oss att göra det. Vi måste gå in i ett förlopp med en snabbare strukturanpassning på varvssidan än vad vi ursprungligen föreställde oss.

Detta är beklagligt, men det är ofrånkomligt. Jag kan lova att vi inte skall spara någon möda för att försöka klara de ganska besvärande arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiska konsekvenser som kommer att följa i deras spår.

Sedan vill jag ytterligare komplettera mitt svar i den fråga interpellationen egentligen gällde, dvs. relationerna med de norska beställarna.

Eftersom företrädare för den norska regeringen bedömde att det svenska beställarstödet stod i strid med OECD-reglerna var det ganska självklart att vi från svensk sida inte kunde driva frågan vidare. Förutsättningen för att ett beställarstöd av den här karaktären vidgas till att gälla ett annat land – det må vara ett land som står oss mycket nära, inte minst från den här synpunkten – är att det landets ansvariga myndigheter är beredda att acceptera den tolkning av OECD-reglerna som vi har gjort. Det var Norge inte berett att göra. Och de konsekvenser som detta har lett till är en omförhandling av de aktuella varvskontrakten. Det förhandlingsarbetet pågår, och det kan jag inte närmare kommentera i dag.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Jag har inte strävat efter att vidga debatten till att gälla hela varvsfrågan – jag har mig veterligt inte gjort något inlägg som haft den karaktären. Som bakgrund till de aktuella händelserna och diskussionerna om vad som skall gälla i år tecknade jag den oro som finns inom varvsindustrin. Jag har inte heller protesterat mot att statsrådet ett år tidigare än beräknat ger riksdagen möjlighet att ta ställning till varvsindustrins framtida struktur. Det kan finnas skäl för det. Jag har inte ifrågasatt det.

Däremot är jag ledsen över att jag inte får veta om statsrådet har för avsikt att på något sätt informera riksdagen – utöver den information han lämnat nu – om OECD-reglerna, som det talas om i interpellationssvaret. Dessa godtogs, såvitt jag kan begripa, under föregående år. Först i början av detta år blev det aktuellt att se över OECD-reglerna. Men jag skall inte föra den debatten, eftersom jag är på det klara med att den frågan kan innehålla känsliga moment, och jag vill inte på något sätt skapa svårigheter i det fallet.

Men jag tycker att det vore anständigt om riksdagen i någon form fick ett besked. Regeringen kan exempelvis vända sig till näringsutskottet med en sådan information. Utskottet kan ju stänga dörrarna om sig. Det finns ju utskott som är vana vid arbete bakom stängda dörrar, exempelvis utrikesutskottet. Riksdagen bör i någon form få vet vad det var som gjorde att riksdagen felade när alla partier enhälligt fattade detta beslut. Jag tycker att detta inte vore för mycket begärt.

Jag är mycket ledsen för att statsrådet inte kan ge varvsarbetarna i det här landet den trygghet som skulle följa av ett meddelande att det beslut som riksdagen fattade så sent som 1977 och som skulle gälla till 1979 nu åtminstone kommer att gälla till hösten 1978. Statsrådet kan inte svara ja på frågan huruvida de grunder som då lades fast skall gälla, och det gör mig besviken.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Per Bergmans önskemål om närmare information till riksdagen, enkannerligen till näringsutskottet, är en rimlig begäran. Jag och

---

*Om etableringen
av privatpraktise-
rande läkare*

mina medarbetare är självfallet beredda att inför utskottet redovisa skälen i den här frågan, i synnerhet som man nu inom en eller annan vecka kan räkna med att frågan om de norska beställningarna är avgjord.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för detta svar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om etableringen av privatpraktiserande läkare

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON erhöll ordet för att besvara *Erik Glimnérs* (c) den 28 mars anmälda fråga, 1977/78:363, och anförde:

Herr talman! Erik Glimnér har frågat om jag delar den uppfattningen att man genom landstingets politiska beslut skall förhindra etablering av privatpraktiserande läkare.

I propositionen 1977/78:23 om vissa sjukförsäkrings- och avigftsfrågor anmäldes bl. a. frågan om vidgade möjligheter till individuell taxebindning för vissa privatpraktiserande läkare.

Föredraganden, statsrådet Gustavsson, anförde efter samråd med mig att en möjlighet till särskild högre taxenivå borde finnas för att underlätta etablering av nya privatpraktiker i första hand på orter med brist på läkare. I propositionen framhölls angelägenheten av att denna etablering samordnas med de offentliga sjukvårdshuvudmännens läkarresurser. Försäkringskassan skulle få medge särskild taxenivå för nyetablerad privatpraktik som är gemensam för minst två läkare, om socialstyrelsen tillstyrkt det efter hörande av berörd sjukvårdshuvudman. Enligt propositionen skulle socialstyrelsen tillstyrka en ansökan endast i de fall berörd sjukvårdshuvudman lämnat sitt samtycke till etableringen. Vidare anfördes att det borde finnas möjlighet till någon form av förhandsprövning och preliminärt yttrande i fråga om nyetablering av privatpraktiker på viss ort.

Socialförsäkringsutskottet (SfU 1977/78:12) tillstyrkte propositionen i denna del. Detta blev också riksdagens beslut (rskr 1977/78:83). Regeringen har i enlighet härmed utfärdat förordning (1977:1189) om ändring i läkarvårdstaxan (1974:699).

Sedan Sveriges läkarförbund därefter hemställt hos socialstyrelsen att få förhandsbesked om etablering av mindre läkargrupper inom sammanlagt 14 kommuner har socialstyrelsen i skrivelse till berörda sjukvårdshuvudmän anhållit om yttrande om lämpligheten – mot bakgrund av nuvarande och planerade resurser inom sjukvårdsområdet – av att privatpraktiserande läkare etablerar sig på de orter som föreslagits av Läkarförbundet eller på andra orter. Socialstyrelsen avser att därefter behandla de individuella ansökningar som kan komma in.

De åtgärder som jag har redogjort för har tillkommit för att ge privatläkare bättre ekonomiska möjligheter att etablera sig på sådana orter utanför

storstadsregionerna som har brist på läkare. Samtidigt är det nödvändigt med hänsyn till den fortfarande rådande läkarbristen och den pågående utbyggnaden av den offentliga sjukvården att en samplanering sker vid etablering av privatpraktik. Jag vill framhålla att de särskilda etableringsregler som det här är fråga om endast omfattar 30 läkare vardera under åren 1978 och 1979. Om en läkare i övrigt önskar etablera sig på en viss ort är han givetvis oförhindrad att göra det, men han är då skyldig att tillämpa de vanliga ersättningsreglerna från sjukförsäkringen. Inte heller finns det något hinder mot ersättningsetablering vid gruppmmottagning med rätt till högre taxa. Någon begränsning av möjligheterna för läkare att etablera sig som privatpraktiker har sålunda inte skett.

ERIK GLIMNÉR (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. I ingressen till denna har jag angivit bakgrunden till att jag ställde frågan. I klartext innebär det att den socialdemokratiska majoriteten i sjukvårdsstyrelsen i Östergötlands läns landsting mot den borgerliga minoriteten har beslutat att motsätta sig att privatläkare får etablera sig i länets två största orter. Detta ställningsstagande har väckt indignation och protester från allmänheten, från privatläkare och sjukvårdspersonal i landstingets sjukvårdsinrättningar. I ett telefonväktarprogram i lokalradion har det ansvariga landstingsrådet fått mottaga en storm av protester. Vid det landstingsmöte som hölls i förra veckan var denna fråga ett debattämne med stark kritik från oppositionens sida.

Som skäl för att hindra privatläkare att etablera sig anger man omtanken om människorna, och man gör det under den stolta devisen att samhället skall svara för sjukvården. Detta gör man samtidigt som man konstaterar att köerna hos läkarna tenderar att öka i stället för att minska. Nu tror jag för min del att de privatpraktiserande läkarna endast kommer att ha marginell betydelse i detta sammanhang, men jag är av den uppfattningen att man bör tillvarata deras insatser och att man inte bör motarbeta deras etablering.

Jag tycker att det svar statsrådet här har lämnat är uttömmande. Det är enligt min mening värdefullt att det ansvariga statsrådet givit den här redogörelsen, och jag ber att ännu en gång få tacka för svaret.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Jag vill med ytterligare ett par ord komplettera det svar jag har givit. Vi har ju under senare år varit med om en uttunning av privatpraktiker-kåren, framför allt utanför storstadsområdena, och en förskjutning bland de kvarvarande praktikerna mot åldrar nära eller över den normala pensionsåldern. Den här utvecklingen är i många avseenden att beklaga. Olika undersökningar visar att patienterna värdesätter att ha möjligheter att besöka en privatpraktiker. Valfriheten har också ett värde i sig. Regeringens åtgärd att ge möjlighet till en särskild taxenivå för ett begränsat antal nyetablerade läkare vid gruppmmottagningar får ses som en stimulans åt läkare att etablera sig som privatpraktiker. Avsikten är att etableringen skall ske på sådana orter

*Om belåningen
av fastigheter till-
höriga bostads-
rättsföreningar*

utanför storstadsområdena som har brist på läkare. Men med hänsyn till bl. a. den pågående utbyggnaden av den offentliga sjukvården är det motiverat att en samordning sker med sjukvårdshuvudmännens nuvarande och planerade resurser. Därigenom skapas förutsättningar för att syftet med stimulansåtgärden – att få till stånd en jämnare fördelning av läkarresurserna över landet – kan tillgodoses.

Självfallet är jag inte främmande för att politisk inställning till offentlig sjukvård och privatläkarvård kan påverka sjukvårdshuvudmännens ställningstagande. Å andra sidan tror jag inte att den risken skall övervärderas. Om det råder brist på läkare på en viss ort och privatpraktiker vill etablera sig där med tillämpning av en särskild taxa, bör man kunna vänta sig att ansvariga politiker oavsett ideologisk inställning inte motsätter sig att befolkningen får möjlighet till en lätt tillgänglig sjukvård. Däremot kan jag naturligtvis inte yttra mig i det enskilda fallet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om belåningen av fastigheter tillhöriga bostadsrättsföreningar

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBÖ erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Karl-Erik Strömbergs* (fp) den 9 mars anmälda interpellation, 1977/78:140, till bostadsministern, dels *Kurt Söderströms* (m) den 10 mars anmälda fråga, 1977/78:346, till bostadsministern, och anförde:

Herr talman! Karl-Erik Strömberg har frågat bostadsministern om hon anser att det bara är befintliga bostadskooperativa företag som skall åtnjuta förmånen av 99-procentig belåning och om hon har för avsikt att förhindra att kommuner särbehandlar bostadsrättsföreningar genom att endast utse kommunala representanter i vissa bostadsrättsföreningar. Kurt Söderström har frågat bostadsministern om hon anser det rimligt att kommuner genom att vägra utse representanter skall kunna förhindra att en bostadsrättsförening får lån upp till 99 % av pantvärdet.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara både interpellationen och frågan. Jag besvarar dem i ett sammanhang.

Bakgrunden till de ställda frågorna är uppgifter om att kommunstyrelsen i Norrköping skall ha föreslagit kommunfullmäktige att ej utse kommunal representant i två bostadsrättsföreningar som ej tillhör de rikskooperativa organisationerna HSB och Riksbyggen.

De nuvarande reglerna i bostadsfinansieringsförordningen innebär att enskilda byggherrar av hyreslägenheter får lån till 92 % av pantvärdet, bostadsrättsföreningar med kommunal representation till 99 % av pantvärdet och allmännyttiga byggherrar till 100 % av pantvärdet.

Kraven för 99-procentig belåning har medvetet utformats så, att de gäller även andra bostadsrättsföreningar än de rikskooperativa. Dessa krav är att föreningen arbetar utan enskilt vinstsyfte, att i föreningens styrelse från föreningens bildande mer än halva antalet ledamöter representerar bostads-

kooperativ riksorganisation eller är fristående från byggtressent samt att det förekommer kommunal insyn.

Frågor som berör kravet på kommunal insyn i de föreningar som får denna högre belåning behandlas i den till riksdagen nyligen avlämnade propositionen (1977/78:93) om riktlinjer för ansvarsfördelning inom bostadsförsörjningen m. m.

I samband med redovisning av några förslag till förändringar i gällande författning har jag i propositionen framhållit att det är angeläget att kommunerna på ett tillfredsställande sätt informerar om hur bostadsrättsföreningar bildas och, i linje med bostadsförsörjningslagens syfte, skyndsamt utser representanter i bostadsrättsföreningar.

Mot bakgrund av detta och det faktum att riksdagen tidigare har ställt sig bakom den nuvarande utformningen av reglerna i bostadsfinansieringsförordningen, som innebär att 99-procentig belåning på intet sätt förbehålls rikskooperativa bostadsrättsföreningar, är mitt svar på Karl-Erik Strömbergs första fråga nej.

Vad beträffar Kurt Söderströms fråga är mitt svar att kommunen vid sitt ställningstagande inte har att pröva andra frågor än om föreningen driver verksamhet som är förenlig med de av statsmakterna angivna motiven för det utökade statliga stödet samt om de ekonomiska förhållandena inom föreningen är sådana att stöd bör komma i fråga. Däremot är det enligt min mening självfallet inte acceptabelt att enskilda kommuner använder kravet på kommunal representation för att driva igenom krav som saknar stöd i de av statsmakterna beslutade grunderna för långivningen. Det är t. ex. uppenbart att ett sådant förfarande som Karl-Erik Strömberg anger i sin andra fråga – och som innebär att kommunen särbehandlar vissa bostadsrättsföreningar i konkurrensbegränsande syfte – inte är förenligt med gällande grunder för långivningen. Enligt min mening följer det som jag nu har sagt med önskvärd tydlighet av den utformning som föreskrifterna redan nu har, men konkurrensbegränsande kommunala beslut kan självfallet aktualisera ändringar i bostadsfinansieringsförordningen.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet Friggebo för svaret, ett svar som från min synpunkt är helt entydigt och fullt klarläggande. Det är jag tacksam för.

De kooperativa företag som finns i dag har fyllt en viktig funktion för vår bostadsförsörjning. I framtiden kommer de troligen att få en ännu större betydelse. Bostadsrätten som boendeform kommer säkerligen att öka. Det finns inbyggda i bostadsrätten viktiga element som medinflytande och ekonomiskt ansvarstagande, element som är väl värda att ta vara på.

Mot denna bakgrund anser jag det angeläget att vi slår vakt om den möjlighet som finns att även bilda bostadsrättsföreningar som önskar stå fria från den organisatoriska bindningen till en riksorganisation.

Hur en sådan bostadsrättsförening skall organiseras och verka måste, inom de ramar som finns, vara de boendes ensak. Om bostadsfinansieringsförord-

Nr 107

Måndagen den
3 april 1978

---

*Om belåningen
av fastigheter till-
höriga bostads-
rättsföreningar*

---

*Om belåningen
av fastigheter till-
höriga bostads-
rättsföreningar*

ningen följs bör inte en kommun kunna hindra att en bostadsrättsförening bildas.

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka statsrådet för svaret.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag kan helt instämma i Karl-Erik Strömbergs anförande när han tackade statsrådet för svaret. Jag tycker svaret klart visar att den politiska majoriteten i Norrköping handlat fel och inte enligt de motiv som finns för att lå låna enligt 26 § i bostadsfinansieringsförordningen.

I svaret står bl. a. följande: "Kraven för 99-procentig belåning har medvetet" – jag stryker under ordet medvetet – "utformats så att de gäller även andra bostadsrättsföreningar än de rikskooperativa." Vidare står "att 99-procentig belåning på intet sätt förbehålls rikskooperativa bostadsrättsföreningar". Avgörande är att de arbetar utan enskilt vinstintresse och att styrelsens sammansättning sker enligt bestämmelserna i 26 §.

Nu är det inte bara att den socialdemokratiska majoriteten i Norrköping handlat felaktigt som gjort oss på borgerligt håll upprörda, utan även det sätt på vilket man försökt att försvåra de borgerliga partiernas möjligheter att agera. Det finns 85 mandat i kommunfullmäktige. Av dessa har socialdemokraterna 42 och vpk 3 samt de borgerliga partierna 40. Dessutom har socialdemokraterna infört majoritetsstyre och lagt beslag på samtliga fem kommunalrådsposter, liksom samtliga ordförande- och vice ordförandeposter i kommunens nämnder och styrelser.

Trots denna stabila socialdemokratiska majoritet biföll fastighetsnämnden vid sammanträde den 6 december 1977 en anhållan från två privata bostadsföretag att kommunen skulle utse styrelseledamot och revisor enligt 26 §. Ordförande i fastighetsnämnden är tillika kommunalråd, och samtliga s- ledamöter är även kommunfullmäktigeledamöter. Facknämnden är positiv, vilket bör noteras i sammanhanget.

Sedan går tiden. Kommunstyrelsen har fyra sammanträden under januari och februari 1978 utan att ta upp ärendet till avgörande. Men när fullmäktiges ledamöter kallas till sammanträde den 23 februari så finns ärendet upptaget på föredragningslistan, men utan några handlingar. Men samma kväll som fullmäktige sammanträder kallas kommunstyrelsen till extra sammanträde en halv timme tidigare. Enda ärende är att utse styrelseledamot och revisor, vilket borde vara en formsak eftersom fastighetsnämnden var enig då frågan behandlades där. Enda oklarhet skulle vara vilka personer som skulle utses.

Sedan får vi då veta att socialdemokraterna tagit ett politiskt beslut att avslå framställningen. Detta kom som något av en chock. Det gavs ingen möjlighet till information före kommunfullmäktigesammanträdet, där det låg en stencil med beslutet utdelat i bänkarna. Kommunstyrelsens ordförande går upp som förste talare och meddelar att socialdemokraterna "tagit ett politiskt beslut". Detta föranledde en både lång och hård debatt, innan det hela resulterade i att ett av mig framställt bordläggningssyrkande vann.

I detta läge beslöt jag mig för att väcka en enkel fråga i riksdagen för att om

möjligt få svar före nästa kommunfullmäktigesammanträde, som ägde rum den 30 mars.

Får jag där inpassa att i svaret sägs i tredje stycket att kommunstyrelsen i Norrköping skall ha föreslagit att kommunala representanter ej skulle utses. Det kan numera verifieras. Beslutet togs alltså torsdagen den 30 mars 1978. I och med att inte jag lyckades få detta svar tidigare, fick vi argumentera med de medel vi hade till förfogande. Med 45 röster mot 40 beslöt majoriteten att inte utse några representanter. Detta föranledde reservationer från samtliga tre borgerliga partier.

Det var synd att jag inte hade tillgång till dagens svar i torsdags, eftersom det är så entydigt positivt, som jag ser det.

Nu är det möjligt – eftersom jag bor i Norrköping vill jag säga ganska troligt – att utgången ändå hade blivit densamma. Socialdemokraternas prestige tillåter knappast att de ändrar sin inställning oavsett hur starka saksäl som kan åberopas. Men det hade varit intressant att höra deras reaktion på regeringens inställning.

Trots att regeringen tycks vara positiv till att gällande föreskrifter skall tillåta privata bostadsföretag att bilda bostadsrättsföreningar, så finns det dock en fråga olöst. Hur blir det för de bägge företag som nu nekats av kommunfullmäktige i Norrköping? Har de någon chans att få beslutet omprövat? Förmodligen kan beslutet överklagas i vederbörlig ordning, vilket troligen skulle innebära att det i sista hand går till regeringen för avgörande. Det skulle vara välgörande om statsrådet kunde ge något besked om att så skulle ske om vi kom så långt. Den här redovisade inställningen från regeringen skulle väl tyda på att ett överklagande skulle vinna bifall. I så fall skulle kommunfullmäktige i Norrköping få ta ställning till ett nytt beslut i helt motsatt riktning mot vad vi har i dag.

En sak till bör framhållas i detta sammanhang. Det gäller inte ett enstaka kommunalt fall. Det trodde jag först, men det har visat sig att frågan har riksintresse. Även på andra håll i landet har man varit mycket intresserad av hur det skulle gå i Norrköping. Vi kan alltså förvänta oss att detta ställningstagande har en viss principiell betydelse.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Jag begär ordet därför att debatten handlar om ett beslut som fattats av kommunfullmäktige i Norrköping.

I det aktuella fallet hade kommunfullmäktiges majoritet goda skäl för sitt ställningstagande. Det är knappast så att bildandet av en privat bostadsrättsförening med kommunal representation i styrelsen och därmed 99 % belåning skulle ha inneburit lägre boendekostnader än om lägenheterna upplåtits med hyresrätt. Upplåtelseavtalet förutsatte f. ö. hyresrätt.

Väljer man i det här fallet hyresrätt, sätts hyrorna på grundval av bruksvärdesprincipen. Det blir alltså hyresnivån i Stiftelsen Hyresbostädernas nybyggda fastigheter i kommunens centrala delar som blir normgivande för boendekostnaderna i det s. k. Tuppenområdet, där SIAB och Skånska

Nr 107

Måndagen den
3 april 1978

---

*Om belåningen
av fastigheter till-
höriga bostads-
rättsföreningar*

Måndagen den
3 april 1978

*Om belåningen
av fastigheter till-
höriga bostads-
rättsföreningar*

Cement vill bilda privata bostadsrättsföreningar.

Nu vill privata byggintressenter, som äger den mark de skall bygga på och inte har verkat i anbudskonkurrens, inte upplåta lägenheter med hyresrätt. Det är inte omtanke om hyresgästerna som ligger bakom denna inställning. Genom att bilda bostadsrättsföreningar kan de privata bostadsföretagen sälja fastigheter till bostadsrättsföreningar och ta ut sina kostnader och därigenom undvika spekulationsförluster. Att det finns spekulationsintressen med i bilden är väl känt.

Norrköpings kommun har tusentals människor i bostadskön, delvis till följd av regeringen Fälldins misslyckade bostadspolitik. De som står i kö för bostad efterfrågar i första hand lägenheter med hyresrätt.

Kommunen har ett lagstadgat ansvar för mark- och bostadsplaner. Det måste då vara en kommunal uppgift att bestämma var och hur man skall bygga. En lagändring på den här punkten, som statsrådet Friggebo tydligen överväger, innebär att det privata byggkapitalet får ett ökat inflytande över kommunernas bostadsbyggande.

Min slutsats, herr talman, blir att hyresrätt i det aktuella fallet leder till lägre boendekostnader och att det är hyresrättslägenheter som efterfrågas i första hand. En lagändring som tar bort kommunens frihet att bestämma om styrelserepresentation i privat bostadsrättsförening gynnar enbart det privata kapitalet.

Herr talman! Jag tycker att dagens interpellations- och frågestund – jag syftar på debatten om privatläkarna – har varit belysande. Först går borgerligheten ut i valrörelsen och kräver decentralisering och ökad bestämmanderätt för lokala och regionala instanser. Sedan när samma lokala och regionala instanser går emot de borgerliga partierna, vänder man sig till regeringen och kräver centrala regeringsbeslut, riktade emot de regionala intressena.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Jag beklagar att svaret lämnats vid denna tidpunkt. Det beror bl. a. på att jag har varit på utrikesresa och på semester samt på att vi dessutom haft påskuppehåll. Därför var detta det första tillfället att svara på interpellationen och frågan.

Grunderna för långivningen är fullständigt klara, och jag har också redovisat dessa. Att i sådana här fall utestänga andra än rikskooperativa bostadsrättsföreningar från de förmånliga statliga lånen drabbar ju endast de boende och då i form av högre insatser och högre månadskostnader. För min del anser jag att kommunens skyldighet att utse en kommunal representant i styrelsen måste betraktas som en förmån för kommunen, som ju därigenom får insyn i föreningen och därmed kan tillvarata intressena för de kommunmedborgare som sedermera blir bostadsrättshavare i de här föreningarna.

Självfallet kan ett sådant ärende överklagas till regeringen. Förmodligen kan man också vända sig till kommunen med besvär, men jag vill inte uttala mig bestämt på den punkten.

Som jag redovisat i slutet av mitt svar kan man komma att behöva

aktualisera ändringar i bostadsfinansieringsförordningen. Riksdagen har naturligtvis möjligheter att göra detta under våren, när den behandlar den proposition som jag hänvisade till i mitt svar.

Christer Nilsson sade att man borde kunna välja hyresrätt i stället för bostadsrätt, men då vill jag fråga på vilket sätt det är fördelaktigare om man får privata hyresvärdar än om man får bostadsrättsföreningar, där de boende själva har både insyn, ansvar och inflytande.

Man nämner här begreppet privata bostadsrätter som om det skulle vara något skumt med sådana. Det är ju inte fråga om den typ av bostadsrätter som man nu livligt debatterar i tidningarna, med strimlade lån osv., utan det är fråga om s. k. äkta bostadsföreningar med en samhällelig insyn.

Det finns ju regler för framtiden om anbudskonkurrens i egenregibyggande. Låt mig bara säga att mitt parti tidigare varit mycket pådrivande här i riksdagen när det gällt denna fråga. Av olika orsaker har dessa regler icke slagit igenom fullständigt ännu, men de kommer att göra det i slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet. Jag delar helt åsikten att vi skall försöka komma bort från den här aktuella typen av byggande.

Även om det inte tillhör denna fråga, måste jag ändå tillbakavisa Christer Nilssons påstående att en bostadsbrist i Norrköping skulle bero på den nuvarande regeringens eventuella misslyckande. Man har en mycket lång planeringstid i bostadsbyggandet, och när det gäller stadsplanering och liknande är det kommunen som har huvudansvaret. Vi har i riksdagen lagt fram olika förslag till stimulansåtgärder för att öka bostadsbyggandet, och det får nu också effekt. Vi har de senaste dagarna fått redovisning om att bostadsbyggandet i början på detta år låg 20 % högre än under motsvarande månader förra året.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Christer Nilssons inlägg här i dag påminner mycket om de inlägg som gjordes i Norrköping i torsdags, då tyvärr inte Christer Nilsson var närvarande. Också då utgick man från den ideologin att vissa kategorier inte skall få vara med och dela kakan – de skall inte ha någon valfrihet utan skall hålla sig till en viss del av marknaden. Jag tycker att det är en fullständigt felaktig uppfattning.

Om Christer Nilsson hade lyssnat på vad som anfördes i slutet av statsrådets svar, hade han inte behövt hålla ett sådant anförande som det han framfört i dag. Jag citerade förut en passus i svaret, nämligen den där det framhölls att med de nuvarande bestämmelserna en 99-procentig belåning på intet sätt är förbehållen de rikskooperativa bostadsrättsföreningarna. Låt mig också citera en passus längre fram i svaret, där det heter att "ett sådant förfarande — — som innebär att kommunen särbehandlar vissa bostadsrättsföreningar i konkurrensbegränsande syfte – inte är förenligt med gällande grunder för långivningen". Det är så klart och tydligt som allra helst. Lagar och förordningar gäller såvitt jag kan förstå även för en socialdemokratisk majoritet i Norrköping.

Det är dessutom så att denna lagstiftning inte är ny utan har gällt i många

*Om belåningen
av fastigheter till-
höriga bostads-
rättsföreningar*

år. Och vem är det som en gång i tiden har genomfört dessa lagbestämmelser? Jo, det är en socialdemokratisk regering som har utarbetat dem i en proposition, vilken sedan har antagits i riksdagen. Under de år som har gått sedan dess har vi fått åtskilliga bostadsrättsföreningar, och av dem är ett stort antal privata. Men det har inte blivit något gnissel med anledning av detta förrän det här berörda beslutet i Norrköping blev aktuellt.

Låt mig, herr talman, bara som exempel belysa skillnaden mellan en bostadsrättsförening som får belåning till 99 % och en som bara får belåning till 92 %! För en vanlig trea innebär det en insatshöjning på ca 50 %, från 30 000 à 35 000 kr. upp till 50 000 kr. Vill man inte höja insatsen, får man höja lägenhetspriset per kvadratmeter med ca 15 %. Det är de möjligheter som en privatbyggare har i sådana fall.

Sedan kan man gå ut och slå sig för bröstet på socialdemokratiskt håll och säga: Hurra, vad vi är duktiga och bygger billigt – när man har tillgång till en högre långivning så att man får helt andra bostadskostnader. Jag tycker att det är litet felaktigt att handla på det sättet.

Samtidigt som jag är tacksam för svaret på min fråga vill jag framhålla att jag hoppas att det skall bli en ändring på det kommunala beslutet i Norrköping.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Jag har här i debatten redovisat att i det aktuella fallet hyresrätt är att föredra framför bildandet av en privat bostadsrättsförening, därför att hyresrätten ger lägre boendekostnader. Det var omtanken om hyresgästerna som motiverade beslutet av Norrköpings kommunfullmäktige.

Det fel som Kurt Söderström gör i debatten är att han inte jämför bruksvärdesprincipen med principen om privat bostadsrättsförening. Han borde göra det i stället för att stå och gråta över den socialdemokratiska majoriteten i Norrköping.

Om nu bostadsminister Friggebo med stöd av gällande eller kommande lagstiftning vill tvinga kommunerna att sätta in en representant i styrelsen för privata bostadsrättsföreningar, urholkas åtminstone i viss grad kommunernas möjligheter att planera för mark och för bostäder. Men fru Friggebos svar är inte överraskande. Styrd av dogmer vill hon i annat sammanhang att kommunala hyresrätter ombildas till bostadsrätter. De kommunala företagen kan då sälja de mest attraktiva husen och lägenheterna. Följden blir att kommunala bostadsföretag får ett bostadsbestånd som endast efterfrågas av låginkomsttagare. Konsekvensen av fru Friggebos principer blir att de sociala skillnaderna i boendet ökar, vilket många liberaler har insett. De har också med kraft protesterat mot fru Friggebos intentioner.

Herr talman! Eftersom det finns spekulationsintressen med i bilden är det för hyresgästerna gynnsammare med bruksvärdesprincipen än med en privat bostadsrättsförening. Man kan därigenom förhindra att spekulationsvinster tas ut.

Jag tycker, i motsats till Kurt Söderström, inte att det svar som har lämnats

är helt klart. Vi får fundera vidare på det juridiska innehållet och så får vi avvakta och se om fru Friggebo kommer med en ny lagstiftning.

Det är inte den borgerliga regeringens fel, säger fru Friggebo, att det finns bostadsbrist i Norrköping. Det fanns ingen nämnvärd bostadsbrist när regeringen Fälldin trädde till. Nu finns det bostadsbrist i hela landet – i två tredjedelar av landets kommuner – samtidigt som byggnadsarbetarna är utan jobb och bostadsproduktionen sjunker. Nog har regeringen Fälldin och statsrådet Friggebo ett stort ansvar för att bostadspolitiken har havererat.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Hyresrätt är att föredra, säger Christer Nilsson. Kan han vara hundraprocentigt övertygad om det? Vem är det då som avgör att hyresrätt är att föredra, och vem är det mest fördelaktigt för? Jag tror att det är socialdemokraterna i Norrköping som anser att hyresrätt är att föredra i detta fall. Vad hyresgästerna tycker har ingen frågat dem om.

Christer Nilsson talar om spekulationsvinster. Innan lån beviljas till 99 % sker en prövning i förmedlingsorganet. Jag tycker att Christer Nilsson nedvärderar detta prövningsorgan ganska mycket när han påstår att det förekommer spekulationsvinster. Den prövning som försiggår i detta förmedlingsorgan är faktiskt mycket noggrannare än annan prövning. Jag tycker att det bara är bra att sådan prövning görs.

Men till syvende og sidst: vad som är att föredra tycker jag vi skall överlämna till parterna på marknaden att avgöra. Vi skall ha valfrihet i det avseendet. Det skall inte bestämmas politiskt vem som skall få göra vad.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBE:

Herr talman! Självfallet kan man diskutera frågan om hyresrätt eller bostadsrätt. Låt mig när det gäller bedömningen av huruvida man skall stödja bara rikskooperativa bostadsrätter och undanta s. k. privata bostadsrätter slå fast att det inte finns något stöd för en skillnad i de regler för långivning som vi har i dag.

När det gäller bostadsbyggandet tror jag ändå inte att Christer Nilsson kan vederlägga det faktum att bostadsbyggandet under de två första månaderna i år var högre än det var under motsvarande månader förra året. Det var dessutom högre än det bostadsbyggande som påbörjades under 1976. Detta är resultatet av de förslag som vi har lagt fram, bl. a. i budgetpropositionen i år, där vi ger ytterligare stimulanser för att få i gång bostadsbyggandet. Detta har också gett resultat.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Under 1977 påbörjades ca 50.000 lägenheter i vårt land, men riksdagen förutsatte år 1974 att ca 70.000 lägenheter skulle ha byggts. För detta fiasko har statsrådet Friggebo ansvaret.

När det gäller situationen i Norrköping är det ju så att SIAB och Skånska Cement kommer att sälja fastigheterna till privata bostadsrättsföreningar för att på så sätt undvika spekulationsförluster. Det är den situationen som vi vill

Nr 107

**Måndagen den
3 april 1978**

---

*Om belåningen
av fastigheter till-
höriga bostads-
rättsföreningar*

Måndagen den
3 april 1978

---

*Om belåningen
av fastigheter till-
höriga bostads-
rättsföreningar*

förhindra i Norrköping genom att använda oss av hyresrätter. I andra sammanhang kan man tänka sig bostadsrätter.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Det är inte någon skillnad när det gäller bostadslångivningen mellan rikskooperativa bostadsrättsföreningarna och de bostadsrättsföreningar som bildas på privat initiativ. Man kan också när det gäller de rikskooperativa bostadsrättsföreningarna gå ut och sälja bostadsrätter i andra hand.

Eftersom det alltså inte finns någon skillnad drabbar Christer Nilssons kritik av de privata bostadsrättsföreningarna i motsvarande grad också de rikskooperativa bostadsrättsföreningarna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1977/78:114 till utbildningsutskottet

1977/78:118 till socialutskottet

1977/78:127 till försvarsutskottet

1977/78:135 till utrikesutskottet

1977/78:137 till trafikutskottet

1977/78:139 till försvarsutskottet

1977/78:141 till jordbruksutskottet

1977/78:146 till kulturutskottet

1977/78:148 till trafikutskottet

1977/78:151 till försvarsutskottet

1977/78:153 till arbetsmarknadsutskottet

1977/78:156 till justitieutskottet

1977/78:157 till arbetsmarknadsutskottet

1977/78:159 till försvarsutskottet

1977/78:160 till skatteutskottet

1977/78:161 till näringsutskottet

1977/78:162 till arbetsmarknadsutskottet

1977/78:163 till skatteutskottet

1977/78:164 till arbetsmarknadsutskottet

1977/78:165 till finansutskottet

1977/78:167 till näringsutskottet

1977/78:168 till justitieutskottet

1977/78:169 till finansutskottet

1977/78:170 till konstitutionsutskottet

1977/78:172 till arbetsmarknadsutskottet

§ 7 Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

1977/78:9 till konstitutionsutskottet

§ 8 Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1977/78:21 och 22
Skatteutskottets betänkanden 1977/78:39-44
Försvarsutskottets betänkanden 1977/78:12-18
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1977/78:21 och 24

Nr 107

Måndagen den
3 april 1978

---

*Meddelande om
frågor*

§ 9 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställning 1977/78:154

§ 10 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle kulturutskottets betänkande nr 19 sättas sist.

§ 11 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 31 mars

1977/78:377 av *Birger Rosqvist* (s) till kommunikationsministern om bemanningen på isbrytare och sjömättningsfartyg:

Isbrytare och sjömättningsfartyg bemannas med militär personal.

I ett svar på fråga om civil bemanning på isbrytare och sjömättningsfartyg den 30 mars 1978 anförde kommunikationsministern som ett skäl mot en sådan ändring: "Bl. a. är flera av de fartyg som ingår i isbrytar- och sjömättningsflottan f. n. inte anpassade till civil standard."

Det torde dock vara ostridigt att ifrågavarande fartygs besättningar har uppdrag att utföra en civil arbetsprestation som uppfyller civila krav.

Jag fick inget svar på mina vid debatten den 30 mars ställda frågor. Därför återkommer jag och ställer följande frågor:

Anser kommunikationsministern att det ur sjösäkerhetssynpunkt är riktigt att bemanna isbrytarna med därtill kommenderad värnpliktig personal utan erfarenhet av tidigare sjötjänst?

Anser kommunikationsministern att bemanning med erfarna civila sjömän skulle främja effektiviteten vid sjömätning och isbrytarassistens?

Anser kommunikationsministern det rimligt att utförandet av civila uppgifter bör få försiggå under tillämpning av civila standardkrav?

1977/78:378 av *Martin Olsson* (c) till budgetministern om den framtida sysselsättningen i Västernorrlands län:

Den 16 mars 1978 godkände riksdagen de riktlinjer för försvarets fredsorganisation som förordades i proposition 1977/78:65, innebärande bl. a. att Lv 5 i Sundsvall skall läggas ned i början av 1980-talet.

Västernorrlands län förlorar då drygt 200 tjänster inom försvarsorganisationen samt sysselsättning för 150-200 personer inom service- och andra

Nr 107

Måndagen den
3 april 1978

---

*Meddelande om
frågor*

näringsar som Lv 5:s verksamhet ger underlag för.

Med hänsyn till strukturen och bedömningar av den framtida sysselsättningssituationen inom Västernorrlands län måste bortfallet av arbetstillfällen kompenseras genom någon form av statliga åtgärder. Sannolikt blir det svårt att uppnå denna kompensation genom generella regionalpolitiska insatser. Den säkraste vägen att tillföra länet motsvarande antal långsiktigt säkra arbetstillfällen torde därför vara genom om- eller nylokalisering av statlig verksamhet.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga till budgetministern:

Överväger regeringen åtgärder för att genom om- eller nylokalisering av statlig verksamhet kompensera Västernorrlands län för det bortfall av arbetstillfällen som nedläggningen av Lv 5 kommer att innebära?

den 3 april

1977/78:379 av *Arne Fransson* (c) till bostadsministern om normer för beräkning av godtagbart värmeeffektbehov i småhus:

På senaste tiden har byggnadsnämnderna i ökad utsträckning begärt in uppgifter avseende energihushållningen enligt SBN 1975 avsnitt 11:126. Detta har medfört att småhusbyggare bl. a. fått göra komplicerade beräkningar för att kunna beräkna värmeeffektbehov också för vanliga småhus.

Med anledning av det anförda vill jag fråga bostadsministern:

Vill statsrådet redogöra för de bestämmelser som gäller och som byggnadsnämnderna har att tillämpa vid deras ställningstagande till ett godtagbart värmeeffektbehov?

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 14.09.

In fidem

BENGT TÖRNELL.

/Solveig Gemert